*Actieblad*

MAART 1989
100STE JAARGANG, Nr. 1

# TEGEN DE KWAKZALVERIJ

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TO EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

*Redacteur J. Th. Balk, Keverberg 54, 1082 BE Amsterdam* *Verschijnt 4 x per jaar*

## ISCADOR OP WEG NAAR WETENSCHAPPELIJKE ERKENNING?
## Of: schuilt er toch nog een kostbaar geheim in de maretak?

**In het Rapport Muntendam werd de antroposofische geneeskunde als één van de zes hoofdstromingen van alternatieve geneeskunde aangemerkt. De aanhangers van deze stroming spreken zelf liever over een "naar antroposofische gezichtspunten verbrede en verruimde geneeskunde". Wat onder antroposofie moet worden verstaan is voor een niet-ingewijde vrij moeilijk te begrijpen.**

Het is vaak zeer moeilijk de draad van het betoog goed te volgen en begrippen als astraallichaam, etherisch lichaam e.d. zijn voor de gewone man niet licht te vatten. Antroposofen zijn volgelingen van Rudolf Steiner (1861-1925), een Oostenrijks denker die vrijwel alle facetten van het menselijk bestaan onder de loep heeft genomen: biologie, chemie, onderwijs, psychologie, architectuur, vormgeving, maar ook farmacie en medische wetenschap.

*Persoonlijke levensgeschiedenis*

Kenmerkend voor de antroposofische geneeskunde zijn met name nadruk op bewuste voedingskeuze, oliebaden, massage en kunstzinnige therapie. Daarnaast is er de euritmie (een bepaalde vorm van zinvol bewegen) en er is veel aandacht voor de persoonlijke levensgeschiedenis van de patiënt. Ook maken antroposofen bezwaar tegen sommige vaccinaties zoals met name die tegen bof, mazelen en kinkhoest.

Voor wat betreft de farmacie valt het op dat frequent *homeopathie* wordt toegepast. Ook zijn er enkele typisch antroposofische geneesmiddelen, waarvan Iscador het bekendste voorbeeld is. Dit Iscador is in 1925 ontwikkeld als injiceerbaar preparaat door de Nederlandse arts Ita Wegman, op aanwijzingen van Steiner.

Steiner had namelijk in 1916 tijdens een lezing onthuld dat uit de mistel (ook wel maretak, vogellijm of in goed Nederlands mistletoe geheten), hèt middel tegen kanker ontwikkeld kon worden. Sindsdien wordt het middel op vrij omvangrijke schaal toegepast, maar aan de wetenschappelijke eisen die in de reguliere geneeskunde aan de toelating van geneesmiddelen plegen te worden gesteld heeft het preparaat nooit voldaan. Dat werd, tot vrij recent, door alternatieve artsen ook nooit als hoge prioriteit beschouwd. Internisten en oncologen horen wij nooit anders dan geringschattend over de kwaliteiten van dit middel spreken en hoe zou het ook kunnen dat een filosoof en dan nog wel zo'n zeventig jaar geleden een zinvolle bijdrage aan de moderne kankerbehandeling zou kunnen leveren?

*Rijp en groen gesubsidieerd*

Diederik Houwert, als internist verbonden aan de anthroposofische Zeylmanskliniek te Bilthoven, verricht aldaar sinds 1987 onderzoek naar het effect van Iscador bij kankerpatiënten. Dat dit onderzoek wordt gesubsidieerd door WVC zal lezers van ons blad nauwelijks meer verbazen. Uit de pot Alternatieve Geneeskunde op de begroting van Volksgezondheid wordt rijp en groen gesubsidieerd, zonder dat de volksvertegenwoordiging zich daar ook maar enigszins aan stoort. Houwert is uiteraard blij met deze subsidie zoals blijkt uit een interview in de Geneeskundespecial van het anthroposofische tijdschrift Jonas uit 1988, maar bevindt zich daarmee in het gezelschap van o.a. magnetiseurs (onderzoek in Utrecht naar hoge bloeddruk), van de Moerman-arts Wiese en van de bekende Maastrichtse irisscopie- en ginseng-onderzoeker professor Knipschild.

*Hoe kon de mistel binnendringen?*

Van een WVC-subsidie als vorm van erkenning voor de alternatieve geneeskunde hoeft men dus geen hoge dunk te hebben. Ongelovig reageerden wij dan ook pas toen Houwert op de najaarsvergadering van de Vereniging voor Filosofie en Geneeskunde (22 oktober 1988 in Utrecht), tijdens een voordracht over Iscador onthulde dat dit preparaat thans in een internationale trial van het EORTC is opgenomen in een vergelijkend onderzoek naar de waarde van diverse geneesmiddelen bij de behandeling van het melanoom (een bepaalde kwaadaardige huidtumor).

Hoe is dit nu mogelijk? Immers het EORTC (European Organization for Research and Treatment of Cancer) is een alleszins onverdachte en wetenschappelijk respectabele organisatie op het gebied van kankerbehandeling, waaraan vrijwel alle Europese landen meedoen. Het verricht multicenter onderzoek onder strenge methodologische voorwaarden. Hoe kon de mistel hier binnendringen?

*Iscador als immuunstimulatie*

Wij gingen te rade bij *Prof. dr. Ph. Rümke*, als

**Vereniging tegen de Kwakzalverij**

Opgericht 1 januari 1881
Correspondentie-adres: Bergse Dorpsstraat 101
3054 GC Rotterdam; tel 010-4187149

**BESTUUR:**
Voorzitter: C.N.M. Renckens, Hoorn
Secretaris: I.A. van de Graaff, Rotterdam
Penningmeester: H.A.M. Voorbij, Amsterdam
Leden: G.R. van den Berg, Amsterdam
D. Uitterdijk, Medemblik
mr. Th. Douma, Haarlem
Adviserende leden:
S. Lelie, Middelburg
prof. dr. F.A. Nelemans, Duivendrecht
Postgiro van de Vereniging: **32237** ten name van Penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Amsterdam.
De **contributie** bedraagt thans *f* 30; voor studenten en leerlingverpleegkundigen *f* 10; begunstiger wordt men door een schenking aan de vereniging van minimaal *f* 100.

internist-oncoloog verbonden aan de afdeling Immunologie van het Antoni van Leeuwenhoekhuis te Amsterdam. Hij bekleedde tot recent het voorzitterschap van de Melanoomgroep van de EORTC. Rümke: "Iscador is een extract van de mistletoe en bevat in hoofdzaak Lactobacillus plantarum. Onderzoek heeft aangetoond dat deze bacterie een potente immuunstimulator is en bovendien is hij niet pathogeen (ziekteverwekkend, red.). Deze lactobacillus bevindt zich in het gezelschap van talloze andere "biological response modifiers", zoals BCG, Corynebacterium parvum, OK 432, Nocardia en nog vele andere bacteriële, plantaardige, gist- of schimmelpreparaten. Er is dus een zekere basis voor klinisch onderzoek".

Rümke is geen tegenstander van het op deze wijze testen van Iscador omdat het middel op zo grote schaal wordt toegepast, ook door niet-anthroposofische artsen, zonder dat het ooit goed op zijn werkzaamheid is getoetst. Hij acht het zelfs niet onmogelijk dat het enig effect zou hebben, maar noch van Iscador noch van de andere preparaten waarmee het in het onderzoek wordt vergeleken (twee types interferon) verwacht Rümke dat zij bij de behandeling van de high risk melanomen nuttig zullen blijken te zijn. Het voorstel om Iscador te testen blijkt afkomstig te zijn van de Duitsers, die volgens Rümke daarbij onder politieke druk hebben gestaan. Om diverse redenen die in het trial-protocol zijn vermeld heeft de gezaghebbende Review Commissie van de EORTC de Iscador-arm van de trial overigens niet goedgekeurd en deelnemers aan de trial zijn derhalve niet verplicht Iscador uit te testen; op basis van vrijwilligheid is het echter wel mogelijk, aldus Rümke.

*"Beter laat dan nooit"*

Op onze vraag of Rümke het nu in alle eerlijkheid zinvol vindt om behandelmethoden afkomstig uit het alternatieve circuit, veelal zonder theoretische basis en soms slechts ontstaan na apodictische afspraken van figuren als Steiner, Hahneman, Moerman etc. serieus te nemen en wetenschappelijk te toetsen, antwoordt hij gedecideerd: "In het algemeen zeker niet. Het onderzoek aan de VU naar homeopathische middelen keur ik af omdat er geen laboratoriumwerk is dat werkzaamheid ook maar enigszins suggereert. De Vereniging tegen de Kwakzalverij zou het echter moeten toejuichen dat een middel dat door veel patiënten al lang gebruikt wordt, en waarvan uit laboratoriumwerk van onverdachte zijde is aangetoond dat het immuunpotentiërend kan zijn, nu eindelijk eens, beter laat dan nooit, ook klinisch op zijn waarde wordt getoetst".

En als dan straks na dit onderzoek weer een fabeltje uit de wereld is geholpen, wat zal dan de reactie van de anthroposofische artsen zijn die dit middel, ongetoetst, decennia lang hebben gebruikt en gepropageerd? Dat staat nog even in de sterren geschreven, maar wij zien hun reactie met meer dan gewone belangstelling tegemoet.

*C.R.*

## VOETBAL EN HOMEOPATHIE

Het hoofd van de medische staf van de voetbalclub Go Ahead Eagles te Deventer, ene Geers, is behalve fysiotherapeut ook acupuncturist en reflexzonetherapeut. Hij past nu ook de homeopathische produkten van VSM te Alkmaar toe bij de verzorging van het team. Verzorgingskoffer en veldkoffer zijn deels gevuld met produkten van dit bedrijf.

## HYPNOTHERAPEUTEN

Een nieuwe spruit aan de reeds zo volbeladen boom van genezers: onlangs in het Nederlands Genootschap voor Hypnotherapie opgericht. Het Genootschap verzet zich tegen de opvatting als zou hypnotherapie een alternatieve geneeswijze zijn. Het jonge Genootschap wil een strenge selectie van leden en aspirantleden. Secretaris is B.G.M. Arts te Alphen aan den Rijn. Men wil ook ijveren voor een wettelijke erkenning.

## HONDERDSTE JAARGANG

Met dit nummer gaat de honderdste jaargang in van het orgaan van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, in 1881 opgericht. Het blad is enige tijd tijdens de jaren '40-'45 niet verschenen en kwam evenmin uit in de periode 1976 - 1980 tijdens het proces van reorganisatie van de thans 108 jaar oude Vereniging.

# VAN VEGCHEL ZIET PARANORMALEN NIET ALS BEDREIGING MEDISCHE STAND

## Boeiende voordracht over relatie medici en kwakzalvers

De socioloog drs. Gerrit van Vegchel zei in zijn voordracht op 18 februari gehouden voor de Vereniging tegen de Kwakzalverij de paranormalen niet te zien als een bedreiging van de medische stand. Hij grondvestte dit op de enorme uitbreiding van het aantal medici: in 1942 waren er 6.000, in 1987 27.000. In 1979 bedroeg het aantal alternatieven 2.500 waaronder 700 artsen. De heer Van Vegchel hield zijn voordracht getiteld "Medici en Kwakzalvers, een sociologische beschouwing over professionalisering en niet-orthodoxe geneeswijzen in Nederland in de 19e eeuw voor een volle zaal in het Academisch Ziekenhuis van de Vrije Universiteit te Amsterdam. Voor zijn aan dit onderwerp gewijde doctoraalscriptie deed hij onderzoek in de archieven van onze vereniging. De scriptie verkreeg het predicaat cum laude.

Het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunde werd in de vorige eeuw gebrandmerkt als oplichterij, nu kenmerkt men de onorthodoxe geneeswijzen als "alternatief". Bij de totstandkoming in 1865 van de gezondheidswet van Thorbecke kon men vier categorieën onderscheiden: de academisch gevormde artsen, de niet-orthodoxe bevoegden, de niet-orthodoxe onbevoegden en doe-het-zelvers. In de 19e eeuw was namelijk de zelf-medicatie een groot probleem. De strijd tegen de kwakzalverij was er een van medici. In de tweede helft van de vorige eeuw gingen de onbevoegden plaats maken voor de bevoegden. Er was sprake van een expansie van de medische stand en men verwachtte dat de opvoeding van de patiënten een einde zou maken aan de verschillende vormen van kwakzalverij.

De strijd tegen de kwakzalverij werd nieuw leven ingeblazen toen in 1881 de gebroeders Bruinsma, scheikundige en arts, de *Vereniging tegen de Kwakzalverij* oprichtten. Zij kregen de steun van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen. De strijd ging in de eerste plaats tegen de industrie van de z.g. patentgeneesmiddelen, ook wel aangeduid als geheimmiddelen.

### *"Zend ons een flesje urine"*

Uitvoerig schetste de heer Van Vegchel het verschijnsel van de alom geadverteerde patentgeneesmiddelen die tegen van alles en nog wat hielpen. De Brit Holloway werd met de verkoop er van tienvoudig miljonair.

Ondernemende lieden verzochten patiënten een flesje met urine op te zenden; zij kregen dan het advies welke patentgeneesmiddelen zij moesten bestellen om van hun kwaal te worden verlost. Bij onderzoek van de vereniging bleken sommige van deze middelen ronduit gevaarlijk te zijn, andere waren volstrekt waardeloos. Bij opzending van paardeurine en van een flesje met bier kwam keurig het antwoord met welke kwalen de opzender was behept... De getuige-verklaring waarmee de fabrikanten van de patentgeneesmiddelen schermden bleken te zijn vervalst.

Op subtiele wijze werd ook ingespeeld op de angst en schaamte inhaerent aan geslachtsziekten. Zelfbevlekking zou leiden tot hartklachten. Er was dan ook een z.g. "Nood- en Hulpboek" voor zelfmedicatie.

### *IJveren voor straffere wetgeving*

In het begin van deze eeuw heeft de Vereniging geijverd voor een herziening van de gezondheidswet. De vereniging wilde ook een verbod van commerciële advertenties voor geneesmiddelen. Maar politieke leiders als Abraham Kuyper en De Savornin Lohman keerden zich er fel tegen en waren evenals de liberalen er voor om het artsenmonopolie op te heffen. Een De Savornin Lohman noemde de bestrijding van het magnetisme zelfs een aanmatiging van wetenschappelijke genezers. In latere jaren nam minister De Wilde (Binnenlandse Zaken 1933-1937) het op voor de onbevoegden die volgens hem soms meer presteerden dan bevoegden.

De Vereniging tegen de Kwakzalverij richtte zich ook tot de Nederlandse Journalistenkring in haar strijd tegen de advertenties voor suspecte geneesmiddelen. Maar de kring zag er niets in en constateerde dat alleen gerichte voorlichting de kwakzalverij kon tegengaan. In 1925 kwam een particuliere controlecommissie tot stand die zich bezig hield met patentgeneesmiddelen. De Vereniging ijverde voor een professionele controle. In 1958 kwam tenslotte de nieuwe wet op de geneesmiddelen. Drogisten mochten allerlei geneesmiddelen echter blijven verkopen.

### *De uitbarsting van aardstralen*

In de jaren vijftig en zestig leefde Nederland in een soort paranormale roes. Opmerkelijk fenomeen was het geloof in aardstralen. Dat nam groteske vormen aan. Toen de burgemeester van Zandvoort over hoofdpijn en vermoeidheid klaagde, verschijnselen die door verscheidene ambtenaren werden gedeeld werd de aardstralendeskundige Mieremet ingeschakeld. Die plaatste aardstralenkastjes in het raadhuis van Zandvoort en jawel hoor: weg hoofdpijn, weg vermoeidheid. Ook elders werden deze kastjes geplaatst, zelfs in het Amsterdamse Concertgebouw. In Twente weigerde een instantie een katholieke school van ontstralingskastjes te laten voorzien maar minister Cals greep in en de kastjes kwamen er.

De Vereniging tegen de Kwakzalverij noemde het allemaal zwendel; bij opening van een kastje bleken er acht metalen staafjes in te zitten, op houten voetjes gemonteerd. Prijs van het kastje *f* 125. De Koninklijke Academie van Wetenschappen stelde een onderzoek in naar de grafkelder van Wieuwerd in Friesland,

waar de mummies het gevolg zouden zijn van aardstralen. Wichelroedelopers verschilden echter van mening over de loop van de aardstralen — een wetenschappelijk rapport schrijft de mummificatie toe aan een stevige luchtstroom in de grafkelder.

*Paragnosten en magnetiseurs aan bod*

In de jaren zestig en zeventig zijn paragnosten en magnetiseurs de belangrijkste groep waartegen de Vereniging fulmineert. Er ontstaan drie organisaties van paranormale genezers. De eerste is de Nederlandse Werkgroep van Praktiserende Genezers, de NWP, in 1946 opgericht. In mei 1982 telt zij 300 paranormale genezers, waaronder 81 "gediplomeerden". Het blad "Lichaam en Geest" van deze NWP verschijnt na acht jaar in een oplage van 20.000 exemplaren.

In 1958 vraagt Mr. A. van Doornik voor de NWP een beeindiging van de vervolging van paranormale genezers, geschraagd door de handtekeningen van 35.000 patiënten en sympathisanten. Het komt tenslotte tot een gedoogverklaring. Vervolging geschiedt voortaan alleen bij merkelijke schade en bedrog.

De heer Van Veghel schetste tenslotte de totstandkoming van het rapport van de commissie - Muntendam. In 1982 besloot de regering daaraan geen gevolgtrekkingen te zullen verbinden. De Vereniging tegen de Kwakzalverij geselde het holisme dat uit het rapport sprak.

*Inplaats van kopje thee en biechtstoel*

De academische geneeskunst heeft een enorme groei te zien gegeven, veel is opgelost, ook geestelijk — want het aantal professionele hulpverleners stijgt en neemt de plaats in van het kopje thee van de buurvrouw en van de biechtstoel. Er is een nieuw medisch besef, de patiënten zijn mondiger maar ook het verwachtingspatroon is hoger. En waar de geneeskunde een onvermogen aan de dag legt vullen de alternatieven een vacuum.

Bij de expansie, intensivering en specialisering van de medische wetenschap in de tweede helft van de twintigste eeuw worden volgens de heer Van Vegchel de alternatieven eerder genegeerd dan bestreden.

Er volgde na de voordacht nog een, soms pittige discussie. De magnetiseur *P.J. Massini* vroeg zich af waarom de dokter niet samenwerkt met de alternatieve genezer.

*Antwoord:* De alternatieven hebben onvoldoende kennis; het is moeilijk te controleren of magnetiseren helpt; het effect is niet aantoonbaar. En tenslotte zijn magnetiseurs niet bereid aan langdurig onderzoek mee te doen.

*Prof. dr. H. Timmerman,* farmacoloog, nodigde de heer Massini uit een proefje te komen doen maar de magnetiseur wimpelde dit af.

*Mij. tot Nut van het Algemeen*

Hoe is de relatie met het Nut van het Algemeen, wilde prof. Timmerman van de inleider weten.

*Van Vegchel*: De Maatschappij heeft de subsidiering stopgezet in een periode, de jaren zestig, dat men vermoedelijk de vereniging te weinig representatief vond en zij te fel op personen zou spelen.

Uit de zaal kwam voorts de opmerking dat het onthutsend is dat de vereniging weinig invloed heeft. "We zitten hier met medici die een ideaal hebben. Maar in Medisch Contact staat een grote advertentie voor een alternatieve kliniek!"

*Van Vegchel:* Er bestaat een grote mate van tolerantie.

*Prof. dr. J. van Noordwijk* wees er op dat men een voortdurende verschuiving van inzichten ziet. Een van de nieuwe inzichten betreft de beïnvloeding van gedrag en gevoel. Hij gaf een voorbeeld van een foute theorie met een juist resultaat. Zo werd epilepsie in het verleden wel toegeschreven aan masturbatie. Om de geslachtsdrift in te tomen diende men broom toe, broom dat echter wel degelijk een medicijn is tegen epileptische aanvallen — al is het nu door betere preparaten vervangen.

*Toen men zich niet mocht ontkleden*

Natuurlijk kwam uit de zaal ook het woord acupunctuur opdraven. Daarop gaf *prof. Timmerman nog een toelichting.* "*Weet U hoe acupunctuur is* ontstaan?" In het oude China was er een tijd dat mensen zich niet mochten ontkleden. Om zieken in staat te stellen aan te wijzen waar zij pijn voelden gebruikte men een pop. En op die pop werden lijnen getrokken. Dat waren de "meridianen", anatomisch in het menselijk lichaam volstrekt onaantoonbaar.

Een andere kreet uit de zaal had betrekking op de macht van de farmaceutische industrie die het de alternatieven moeilijk zou maken. Antwoord, eveneens uit de zaal: Denkt U ook maar eens aan de miljoenen-omzet van "dokter h.c." Vogel en aan de homeopathische industrie!

Op de vraag of het ooit tot erkenning van alternatieve genezers zal komen zei de inleider van mening te zijn dat de kosten voorlopig als noodrem fungeren. In de toekomst zal erkenning wellicht het geval zijn voor bepaalde categorieën die zich via een opleiding onderwerpen aan medisch toezicht.

## SCRIPTIE VERKRIJGBAAR

**De doctoraalscriptie van de heer Gerrit van Vegchel over medici en kwakzalvers in de 19e en 20ste eeuw met veel bijzonderheden over de strijd door de Vereniging tegen de Kwakzalverij gevoerd is te bestellen bij de auteur door overmaking van *f* 25 op postgironr. 25 60 897, ten name van de heer G. van Vegchel, Van Speykstraat 128-II te Amsterdam.**

## LANDGOED VAN MOERMAN

Het landgoed van de vorig jaar overleden Vlaardingse arts Moerman, "Hoogstad" genaamd, wordt door de gemeente in stand gehouden. Het is een 17de eeuwse boerderij. De hokken van de duiven, die een rol speelden bij de ontwikkeling van de zo omstreden "Moerman-therapie" zijn er nog altijd.

## ZIEKENFONDS LIET ZICH LEIDEN DOOR DE WAAN VAN DE DAG

### Straks ook wijwater en amuletten in het verzekeringspakket?

Naar aanleiding van de beslissing van het Haarlemse ziekenfonds Spaarneland om in de aanvullende verzekering vergoeding voor acupunctuur en homeopathie op te nemen ten koste van de eerstelijns psychologische hulpverlening, een beslissing die werd aangevochten door de psychologen en betreurd door de plaatselijke huisartsenvereniging, zond het bestuur van de Vereniging tegen de Kwakzalverij onderstaande brief naar de directie van Spaarneland:

*Met teleurstelling heeft onze Vereniging kennis genomen van het feit dat ook het Algemeen Ziekenfonds Spaarneland besloten heeft in zijn aanvullende verzekering een zekere vergoeding voor de hulp van alternatieve genezers op te nemen.*
*Naar wij uit persberichten opmaken, baseert u uw beslissing op onderzoek onder de verzekerden en op concurrentie-overwegingen, die straks in het Dekker-tijdperk een belangrijke rol gaan spelen.*

*Het dunkt ons echter dat een ziektekostenverzekeraar zich niet zou moeten laten leiden door de waan van de dag en door toegeven aan medisch consumentisme van verzekerden. De verzekeraar dient met de haar toevertrouwde financiële middelen zorgvuldig om te gaan en derhalve slechts die vormen van hulp te vergoeden waarvan nut en waarde tenminste enigszins zijn aangetoond. Dit laatste kan niet worden gezegd van de alternatieve geneeswijzen die thans door uw verzekering vergoed gaan worden. Van de psychologische hulpverlening waarop u nu beknibbelt is daarentegen wetenschappelijk aangetoond dat zij zeer zinvol kan zijn.*

*Met een citaat van professor E.J. Ariëns (N.T.v.G. 1987, p. 571) kan gesteld worden dat bij erkenning en binnen het verzekeringspakket brengen van alternatieve geneeswijzen er geen enkele reden is om niet ook het branden van wierookstokjes of devotiekaarsen, het sprenkelen van wijwater, het dragen van amuletten, handoplegging door een goeroe, bedevaarten, het uitdrijven van een duivel (exorcisme) etc. — eveneens zaken die helpen doordat ze geacht worden te helpen — binnen dit regime te brengen. De gebruikers en bedrijvers van de betrokken vormen van gezondheidszorgen weten "uit ervaring" dat die helpen.*

*Onderzoek onder uw verzekerden zou wellicht ook voor deze "therapieën" grote belangstelling aan het licht kunnen brengen, maar de overdrijving in bovenvermelde opsomming moet u toch duidelijk maken dat dit geen basis voor een beslissing over het vergoedingenpakket kan en mag zijn. Geneeskunde is geen democratie!*

*Wij dringen er met kracht op aan de situatie van voor 1 januari 1989 te herstellen en daarmee de eerstelijns psychologische hulpverlening voor uw verzekerden, waarmee u een voorlopersfunctie vervulde in stand te houden, en tegelijkertijd verdere verspilling van schaarse financiële middelen aan waardeloze behandelwijzen te voorkomen.*

*Directeur Klok reageerde niet*

Een reactie van het ziekenfonds hebben wij niet ontvangen. Via Radio Noord-Holland-Noord en publicaties in het Haarlems Dagblad konden wij vernemen dat directeur Klok niet voornemens was te reageren op deze brief. Klok: "Alternatieve geneeswijzen zijn heel normale methoden geworden in onze huidige samenleving. De waarde ervan is voldoende bewezen. Bovendien hebben wij het volste vertrouwen in de nuchterheid van onze verzekerden. Die staan heus wel met beide benen op de grond." (Haarlems Dagblad d.d. 25-01-1989)

Dat de ziekenfondsdirecteur, een manager zonder medische opleiding, meent dat een enquête onder zijn verzekerden en een toenemende maatschappelijke acceptatie betrouwbare indicaties vormen voor de waarde van acupunctuur of homeopathie valt hem nauwelijks kwalijk te nemen. Dat er in de geneeskunde thans meer verfijnde methoden beschikbaar zijn om de waarde van bepaalde behandelwijzen te beoordelen — het zal hem vermoedelijk onbekend zijn. Wat weet een boer van saffraan?

*Een verontrustend gemis*

Verontrustend vinden wij echter dat de stem van de adviserend geneeskundigen van Spaarneland in deze discussie nergens klinkt. Hun mening is of niet gevraagd of wordt irrelevant gevonden. Is dat symptomatisch voor het slinkend gezag van artsen met betrekking tot hun vakgebied? En als dat zo zou zijn, zou dat dan misschien samenhangen met de vèrgaande tolerantie die alternatieve artsen ontmoeten binnen de beroepsgroep? Wij houden dat voor mogelijk.

**Waarom zouden ziektekostenverzekeraars, beleidsmakers, politici en op den duur patiënten een arts serieus blijven nemen als de beroepsgroep medici accepteert die na hun afstuderen een groot deel van de universitair verworven kennis terzijde schuiven en, nauwelijks gehinderd door het medisch forum, theorieën gaan verkondigen die aantoonbaar in strijd zijn met door elke arts verworven kennis op het gebied van anatomie, pathologie, geneesmiddelenleer, etcetera, etcetera.**

Een arts dankt zelfs zijn status en zijn wettelijk vastgelegde privileges aan niets anders dan aan deze vakkennis waarvan hij door middel van examens heeft blijk gegeven. De alternatieve arts die, in woord of in de praktijk, blijk geeft van minachting voor deze kennis zoals die door generaties artsen werd verzameld en doorgegeven, zou dit niet straffeloos mogen kunnen doen. Men is òf arts òf homeopaat, men is òf arts òf acupuncturist: iemand die beide kwaliteiten meent te kunnen combineren is even geloofwaardig

als een wiskundige, die de stelling van Pythagoras verwerpt.

En directeur Klok van Spaarneland wordt intussen door zijn verzekerden op handen gedragen. Het zij hem van harte gegund. De discussie dient elders te worden gevoerd.

## LEES MEE MET DRS. A.L. TERNEE

Door bestrijding van de tuberculose is de romanliteratuur een belangrijk thema ontnomen.
*Proefschrift P.L. Venema (1988).*

Het is verwonderlijk dat ver strekkende bezuinigingen in de gezondheidszorg samengaan met voorstellen om financiering van alternatieve geneeswijzen in de ziektekostenverzekeringen op te nemen.
*Proefschrift W.E.J. Weber (1988).*

In een land waar alles moet kunnen en niets hoeft geldt de wet van behoud van ellende.
*Proefschrift Mantingh (1988).*

**Acupunctuur**

Op dit moment is het nog onduidelijk of de invloed van acupunctuur geheel als een placebo-effect moet worden beschouwd, of dat de (eventueel electrisch ondersteunde) prikkeling van de naaldjes ook een rechtstreeks endorfineproducerende werking heeft.
*"Anatomy of a scientific discovery". Jeff Goldberg's boek over de ontdekking van de endorfinen.*

Geloof, hoop en liefde.
Wat ons rest in de wereld is Yin, Yang en Yen, deze drie; doch de meeste van deze is de Yen.
*Gerrit Komrij (NRC Handelsblad, 11-01-1989).*

De hardste schijf zit tussen je oren.
*Proefschrift Mantingh (1988).*

**AKO Literatuurprijs 1988**

Er was geen echte kwaal, daar waren dus ook geen medicijnen voor. Een homeopaat bij wie hij vervolgens zijn toevlucht had gezocht, maakte hem via een wandschema duidelijk dat de mens een boven- en een onderkant heeft. Welnu, in zijn geval was de bovenkant te zwaar ontwikkeld en had de onderkant te lijden. Hij schreef zwavelkorrels voor ter inwendige reiniging. Maar gedurende de paar consulten, die telkens onderbroken werden door telefonische diagnoses, was hem duidelijk geworden dat aan alle patiënten, met de meest uiteenlopende klachten, diezelfde korrels werden voorgeschreven.

Zelfs was hem al gebleken dat zijn eeuwige migraine — de bovenkant — was geweken als hij regelmatig met een vrouw verkeerde; daarvoor kwam dan buikpijn in de plaats. En onthield hij zich gedurende langere perioden van geslachtsverkeer, dan verdwenen de buikklachten, maar kwamen de kopzorgen weer in alle hevigheid terug.
*"Veranderlijk en wisselvallig." Geerten Meysing. Uitgeverij de Arbeiderspers, pagina 259. (achterin)*

## LODEWIJKX ZAL KANKER VASTSTELLEN

"De spreker is verbonden aan het Natuur Geneeskundig Adviesbureau NGAB in Ermelo", zo lezen we in een berichtje uit het huis-aan-huis-blad Ede Stad, dat een lezer ons toezendt. Die spreker is A.J. Lodewijkx die voor zijn riante villa in Ermelo een bordje heeft staan met de gewichtige letters NGAB. Dat adviesburerau is uiteraard Lodewijkx zelf, de genezerik die een suikerpatiënt eens adviseerde om met insuline te stoppen en de dure vitamines en kruiden te slikken die Lodewijkx hem verkocht — een advies dat de suikerpatiënt (een slager uit Piershil) bijna het leven kostte.

In het bericht wordt Lodewijkx aangeduid als orthomoleculaire natuurgeneeskundige. Hij heeft inmiddels een nieuwe "formule" ontwikkeld voor zijn activiteiten. Hij heeft namelijk een methode ontwikkeld waarin, zoals het voorzichtig in het Edese blad wordt aangeduid, "het mogelijk schijnt te zijn om vroegtijdig (jaren voor de tumorfase) vast te stellen of er veranderingen in het bloed plaats vinden die voorafgaan aan de tumorfase (van kanker). Hij heeft deze methode inmiddels ook meer dan 35.000 (!) patienten toegepast "waarbij de klinische waarde overduidelijk is".

En over deze ontegenzeggelijk sensationele ontdekking hield Lodewijkx een lezing in restaurant Flora in Ede. Belangstellenden moesten drie gulden voor de toegang betalen maar kregen gratis een kop koffie alvorens te luisteren naar de welbespraakte heer uit Ermelo over "Vroeg-diagnose van kanker door modern bloed-onderzoek". Zo hoor je nog eens wat. Het huis-aan-huisblad verzuimde alleen de juiste datum van het optreden van deze treurige artiest te vermelden, zodat er wel wat lege stoelen meegeluisterd zullen hebben.

## GEEN VASOLASTINE

Het advies aan artsen van de Vereniging van Nederlandse Ziekenfondsen om omstreden enzympreparaten zoals vasolastine, rheumajecta, colliacron en interacton niet voor te schrijven blijft gehandhaafd. Een civiele procedure daartegen van de patiëntenvereniging Enzymtherapie had geen succes. Het bekendste van de enzympreparaten, vasolastine zou verlichting brengen bij vaatziekten.

**Knipsels, vouwbladen?**

De redactie van ons Actieblad tegen de Kwakzalverij houdt er zich voor aanbevolen

# SPOELT U MAAR ... BIJ DE HOMEOPATHISCHE TANDARTS

De Alkmaarse fabriek voor homeopathische geneesmiddelen VSM verspreidt periodiek een reclamebulletin, waarin nuttige nieuwtjes te vinden zijn en dat bij regelmatige lezing een goede indruk geeft over verleden en toekomst van deze bloeiende tak van de hedendaagse kwakzalverij. Er worden symposiumteksten in boekvorm te koop aangeboden (bijv. "Relatie tractus digestivus homeopathie-iriscopie" door J. Korthuis), er worden homeopathische praktijken ter overname aangeboden, er worden behandelingsadviezen vermeld ("Gevoel van haar op de tong of gevoel dat de tong te breed is; dol op hartig; vaak koortsuitslag? Men neme Natrium muriatricum D 6", keukenzout 1 p.p.m!) en de geneeskracht van door dr. Willmar Schwabe ontdekte kruiden wordt er in beschreven.

In een recente aflevering van dit bulletin werd de tandarts Fred Neelissen, voorzitter van de al weer twee jaar bestaande Nederlandse Vereniging van Homeopathische Tandartsen, NVHT, geïnterviewd. De vereniging streeft er naar om de homeopathie een plaats te geven in het curriculum van de tandheelkundige opleiding. De geïnterviewde, die een gedreven voorvechter van de homeopathie wordt genoemd, betreurt het dat de homeopathie pas recent in de tandheelkunde is doordrongen.

*Aan elke tand hangt een orgaan*

"Maar je moet als tandarts niet vergeten dat die mond zelf een deel van het hele lichaam is, of zoals men in het Duits zegt: "An jeder Zahn hängt ein Organ". De lezer van deze uitspraken maakt aldus en passant kennis met alweer een vorm van afstandsbediening, naast de reeds bekende irisscopie , ooracupunctuur en voetzoolreflexologie! De homeopathische tandarts gebruikt niet alleen dagelijks diverse VSM-preparaten bij ontstekingen, trauma's etc., hij diagnosticeert op deze simpele wijze via het gebit orgaanstoornissen elders in het lichaam.

Ook het amalgaamprobleem vormt "een goede ingang voor de homeopathie in de tandheelkunde". Het vrijkomen van kwik uit amalgaam is volgens Fred Neelissen een bron van veel ellende. De ziekenfondsen achten dit volgens de voorzitter van de NVHT echter niet wetenschappelijk bewezen en dwingen de tandartsen — o foei — nog altijd amalgaamvullingen te leggen. Gelukkig, aldus deze holist onder de tandartsen, geeft de homeopathie mogelijkheden om bij amalgaamintoxicatie te ontgiften, met bijv. een homeopathische verdunning van kwik: Mercurius solubilis. Neelissen wijst tevens op de grote diagnostische mogelijkheden van de electro-acupunctuur volgens Voll om de amalgaambelasting vast te stellen.

*Verouderde inzichten*

Bij lezing van deze regels schoot ons nu een recent in het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde gevoerde discussie over de schadelijkheid van amalgaam te binnen, die in dezelfde periode (medio 1988) werd gevoerd. Er verscheen toen een ingezonden brief van C. van der Molen en ... F.J.M. Neelissen, namens de Nederlandse Artsen Acupunctuur Vereniging. De inzenders wezen ook in die brief op de grote gevaren van amalgaam (intoxicatie, allergie en potentiaalverschillen: de gevolgen zouden zijn depressies, virusstoornissen, gestoorde nierfunctie, verminderde werking van het immuunapparaat e.d.) en besloten hun bij oppervlakkige beschouwing keurig-wetenschappelijk betoog met een verwijzing naar Voll's electroacupunctuur.

Wijselijk bleef in deze brief een vermelding van de grote mogelijkheden van de homeopathie achterwege. Het commentaar van de door de NTvG-redactie geraadpleegde deskundige liet van de argumentatie van de naaldkunstenaars weinig heel. Giftigheid van kwik uit amalgaamvullingen is nooit aangetoond en allergie is zeer, zeer zeldzaam. Het commentaar eindigde aldus: De ingezonden brief voegt helaas mede door gebruik van verouderde inzichten, niets nieuws toe aan deze discussie (over allergie, red.).

*Typerend: de uitzonderlijkheid*

Acupunctuur en homeopathie: het Oosten ontmoet het Westen in de persoon van Fred Neelissen. Verwondering over dit monsterverbond tussen twee zo uiteenlopende denksystemen is begrijpelijk, maar het fenomeen bestaat al lang. In het proefschrift van Dr. D.K. de Jongh uit 1943 "Critische beschouwingen over de Homeopathie", dat nog onverminderd als standaardwerk mag gelden en ook nu nog zeer lezenswaardig is, wordt in hoofdstuk III, sub. G (Karakteristiek der Homeopaten) reeds als een van hun typische eigenschappen "uitzonderlijkheid" genoemd.

Hij bedoelt hiermee de neiging tot het aparte, het uitzonderlijke: "De homeopathen werken gaarne met therapieën die verouderd, of exotisch of om andere redenen ongebruikelijk zijn". Volgt een opsomming van homeopathen die naast de homeopathie toepassen: Chinese acupunctuur (!), "biochemische middelen", auto-phlyctaeno-therapie, chiroscopie, astrologie, phrenoscopie etc., etc. Neelissen is dus geen uitzondering, maar vormt in persoon eerder een contemporaine bevestiging van De Jongh's waarnemingen al ruim veertig jaar geleden gedaan.

De tijden veranderen, de geneeskunde schrijdt voort, maar de homeopathie blijft zichzelf gelijk. Wij durven daarom de voorspelling aan dat Neelissen niet zal aarzelen om in het alternatieve circuit binnenkort de volgende goudader aan te boren. In het veen ziet men op een turfje niet.

C.R.

---

OVERNEMEN?

Ja, graag! Vermelding van het Actieblad tegen de Kwakzalverij wordt op prijs gesteld.

---

## FOEI, APOTHEEKKRANT

In Utrecht bezochten wij begin januari een kleine, smaakvol ingerichte tentoonstelling "Zeven eeuwen farmacie in Utrecht", die gehouden werd in een historisch bankgebouw aan de Kromme Nieuwegracht. We kregen er de Apotheekkrant van november in handen, althans de Utrechtse editie van dit nuttige informatieve blad. Maar we waren wel verbaasd in de rubriek "Boeken over gezondheid" een uitvoerige aankondiging aan te treffen van een boek van het "Kruidenvrouwtje", Mellie Uyldert. "Honderd geneeskrachtige kruiden", zo heet het bij Spectrum uitgegeven boek — een pocket met recepten en adviezen voor het gebruik, zo kunnen we in de Apotheekkrant lezen.

Het boek van het "kruidenvrouwtje" staat nota bene bovenaan in de rubriek: zó belangrijk vindt de redactie van de Apotheekkrant kennelijk de herverschijning van dit boek met je reinste kwakzalverij. Van een schrijfster bovendien met sympathieën die herinneren aan een gelukkig voorbije tijd van "Blut und Boden"-theorieën. Recepten en adviezen. Onlangs wist het Algemeen Dagblad nog te vermelden dat het "kruidenvrouwtje" — dat prat kan gaan op de verkoop van een miljoen exemplaren van haar schrifturen — tot de kennissenkring behoort van de Velpse mevrouw Rost van Tonningen.

Maar dit alles even terzijde latend: de Apotheekkrant dient een duidelijk onderscheid te maken tussen wetenschappelijk verantwoorde boeken over geneesmiddelen en de kruiden-rimram.

## BRABANTSE WERELDPRIMEUR

Dokter Ling Kan uit Eindhoven kan zien waar de menselijke "aura" lekt. "Zo kun je zien waar de pijnen in het lichaam zitten". Waar een mens zo al niet het nieuws vindt! In de weekendkrant voor Oss en omgeving "Zondag-nieuws" vinden we beschreven hoe dat wel in zijn werk gaat. De patiënt krijgt op de borst een staafje geplakt, een kristallenstimulator. Van daaruit worden golven uitgezonden die worden opgevangen door een sensor. Door de wisselwerking met trillingen van de aura worden plaatselijke verschillen vastgesteld. "Zo worden de lekken of gaten in de aura vastgesteld".

Om de zaak voor het zondagspubliek in Oss aanschouwelijk te maken vergezelt een foto de tekst. Dat alles onder de kop: "Dr. Ling Kan en de ongeloofdelijke wereldprimeur...". Op de foto een demonstratie: de sensor wordt door dr. Ling Kan bij het hoofd van de onderzoekspersoon gehouden. Zo speurt hij "blokkades en lekken in de aura op". Een andere foto laat de heer Ling Kan zien die een grote tekening toont met concentrische lijnen rondom een vrouwengestalte.

Hoe is dat alles zo gekomen? Ling Kan, begonnen als legerarts, later psychiater, paste langzamerhand de Oosterse wetenschappen toe in zijn beroep. Maar het knaagde aan hem dat de alternatieve geneeskunde door de westerse wereld niet als volwaardig werd aangemerkt. "Alles moest bewezen worden". En Ling Kan vond de aurascoop uit. "Die toont de aanwezigheid van een aura onomstotelijk aan".

En het genezen? Dat kan op verschillende manieren. O.a. met het gebruik van een laserstraal. "Dan wordt er op bepaalde plekken in de aura energie toegevoegd of weggenomen. Zodat weer een evenwichtige aura ontstaat en de patiënt genezen is van de pijn".

## BELANGSTELLING VARA-RADIO

De Vara-radio besteedde aandacht aan de bijeenkomst die de Vereniging tegen de Kwakzalverij op 18 februari j.l. organiseerde. De Vara had een uitvoerig gesprek met de voorzitter van de vereniging, de heer C.N.M. Renckens. Deze kreeg alle gelegenheid om de strijd van de vereniging tegen de kwakzalverij toe te lichten. Ter verlevendiging van de uitzending volgde nog een korte discussie tussen de heren Renckens en Hobels. De laatste is penningmeester van de Vereniging van homeopathische artsen.

## RÖNTGENFOTO'S VAN CHIROPRACTOREN

In ons nummer van december van vorig jaar hebben wij melding gemaakt van de briefwisseling tussen de voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij en de voorzitter van de Nederlandse chiropractoren Associatie R. Blaauw. Onze voorzitter trok de deskundigheid van de chiropractoren waar het de röntgenologie betreft in twijfel. Het vraagstuk werd door de voorzitter voorgelegd aan de vaste kamercommissie voor de Volksgezondheid in de Tweede Kamer. Deze besloot de Staatssecretaris hierover te polsen. In ons volgend nummer hopen wij diens opvatting te publiceren.

## GEVAARLIJKE KRUIDEN

Het veel voorkomende klein hoefblad (Tussilago farfara) is in elk kruidenboek te vinden. Wijlen Theo Braem beval te bladeren aan als diureticum, expectorans; de tinctuur was werkzaam tegen bronchitis (chronisch), huidziekten, acidose en beenderontkalking. Maar andere kruidenboeken noemen het niet alleen voor de genezing van borstkwalen, maar ook als middel tegen de jicht en als bloedzuiverend middel. Maar datzelfde kleine hoefblad kan bij langdurig of verkeerd gebruik wel een ernstige leverziekte veroorzaken?...

Hoe kan men het gebruik van klein hoefblad door onze kruidenenthousiastelingen tegengaan? Staatssecretaris Dees van volksgezondheid denkt er over na. Hij heeft in elk geval al laten weten dat hij gevaarlijke kruiden wil laten verbieden. Op schriftelijke vragen van kamerleden van CDA en PvdA heeft hij geantwoord dat het bijzonder moeilijk is de kwaliteit van kruiden te beoordelen. Bij toepassing van de Wet op de Geneesmiddelenvoorziening zouden de meeste kruiden niet over de streep komen. Bovendien is het college ter beoordeling van geneesmiddelen al zeer zwaar belast.

*Actieblad*

JUNI 1989
100STE JAARGANG, Nr. 2

# TEGEN DE KWAKZALVERIJ

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TO EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

*Redacteur J. Th. Balk, Keverberg 54, 1082 BE Amsterdam* *Verschijnt 4 x per jaar*

## MEERDERHEID VAN STEMMEN IN STATEN-GENERAAL MAAKT VAN HAARLEMMEROLIE NOG GEEN PENICILLINE!

**Door C.N.M. Renckens**

**Op 1 mei is de Wijziging inzake het Besluit Farmaceutische hulp ziekenfondsverzekerden in werking getreden. Het besluit behelst dat ziekenfondsverzekerden geneesmiddelen die ook vrij verkrijgbaar zijn bij de drogist, niet meer vergoed krijgen, ook niet als deze hen door hun arts zijn voorgeschreven. Een opvallende uitzondering wordt hierbij echter gemaakt voor zogenaamde homeopathische en antroposofische geneesmiddelen. De ziekenfondsen zijn thans verplicht gesteld deze middelen, mits door een arts voorgeschreven, volledig te vergoeden.**

**In een tijd waarin vooral beperking van het ziekenfondspakket lijkt te worden nagestreefd wekt deze uitbreiding van het verstrekkingspakket verbazing. Hoe kon deze beslissing anno 1989 tot stand komen?**

*Politiek opportunisme*

Bij toelating van geneesmiddelen speelt het College ter Beoordeling van geneesmiddelen normaliter een beslissende rol. Redelijkerwijs kon Dees niet van het College verwachten dat het middelen waarvan de werkzaamheid nimmer is aangetoond na toetsing zou registreren. De wet op de Geneesmiddelenvoorziening bood Dees echter de mogelijkheid om bepaalde middelen vrij te stellen van registratieplicht. Dit gebeurde in 1980 al eens met Vasolastine, een plantaardig product tegen aderverkalking, en thans ontkomen de homeopathische en antroposofische middelen aldus aan een kritische beoordeling. Als toelatingseis stelde Dees nu slechts dat deze producten vermeld moeten zijn in de "Amtliche Ausgabe 1978 + Nachträge" van het "Deutsche Homöopathische Arzneibuch". De tijdelijke "Kaltstellung" van het College ter Beoordeling van geneesmiddelen is een klassiek voorbeeld van politiek opportunisme, kwetsend voor de betrokkenen.

*"Minder gelukkig"*

De Ziekenfondsraad betoonde zich bij monde van zijn farmaceutisch adviseur Drs. J.C.F. van Luijn minder gelukkig met de ruimhartige regeling voor de antroposofische middelen, maar had wel een positief advies uitgebracht met betrekking tot de homeopathische middelen.

In Medisch Contact verscheen een artikel van apotheekhoudend huisarts A.M. van Dongen onder de titel: "Staatssecretaris Drs. Dees: politicus en slechte apotheker". Van Dongen dringt aan op een verplichte sticker bij de onderhavige middelen: "De werking van dit middel is niet aangetoond. Daarom is dit middel niet geregistreerd door het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen". Hij roept op tot verzet tegen deze vorm van "volksverlakkerij".

*Treurige traditie*

Dat de Staatssecretaris tegen deze maatregel, die in feite uitvoering geeft aan een in 1983 door de Tweede Kamer aanvaarde motie waarin werd aangedrongen op vergoeding van antroposofische en homeopathische middelen, nauwelijks verzet heeft gehad lijkt verbazend, maar past in een treurige traditie van parlementaire misvattingen over onorthodoxe behandelmethoden. Een historische terugblik kan dit illustreren.

In de 19e eeuw werden naast de weinige echte werkzame geneesmiddelen op grote schaal patentmiddelen of "geheimmiddelen" verspreid en gebruikt, waarbij genezing van vrijwel alle kwalen werd beloofd. Ondanks verzet van artsen liet Thorbecke's wet van 1865 de handel in geheimmiddelen vrij. De regering was van mening dat mensen verstandig genoeg waren om zelf te bepalen wat goed was voor hun gezondheid.

*Dwalende politici*

In dezelfde periode waarin de voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij die toen zeker representatief was voor de opinie onder de artsen en apothekers van ons land, een kritisch artikel over de homeopathie schreef ("De homeopathie is een ontzaglijke dwaling op genees- en natuurkundig gebied. Haar beginsel mist zoo geheel en al elken wetenschappelijke steun, etc. etc.") hield (in 1886) Schimmelpenninck van der Oye van Nijenbeek in de Tweede Kamer een pleidooi ten gunste van de homeopathie. Dit temeer daar deze methode in Amerika reeds door 6000 doctoren zou worden toegepast!

---

**OPGELET!**

**Noteer al vast in Uw agenda: op zaterdag 23 september, 10.30 uur v.m. ledenvergadering Vereniging tegen de Kwakzalverij, Pathologisch Instituut AZVU, De Boelelaan 1117, Amsterdam. Nadere aankondiging volgt.**

**Vereniging tegen de Kwakzalverij**

Opgericht 1 januari 1881
Correspondentie-adres: Bergse Dorpsstraat 101
3054 GC Rotterdam; tel 010-4187149

BESTUUR:
Voorzitter: C.N.M. Renckens, Hoorn
Secretaris: I.A. van de Graaff, Rotterdam
Penningmeester: H.A.M. Voorbij, Amsterdam
Leden: D. Uitterdijk, Medemblik
mr. Th. Douma, Haarlem
Adviserende leden:
S. Lelie, Middelburg
prof. dr. F.A. Nelemans, Duivendrecht

Postgiro van de Vereniging: **32237** ten name van Penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Amsterdam.
De **contributie** bedraagt thans *f* 30; voor studenten en leerlingverpleegkundigen *f* 10; begunstiger wordt men door een schenking aan de vereniging van minimaal *f* 100.

Vermeldenswaard is een conflict uit 1913 tussen de Vereniging tegen de Kwakzalverij en Jhr. Mr. A.F. de Savornin Lohman (Minister van Staat). Deze laatste financierde de productie van het geheimmiddel "Orviëtanose". Door de Vereniging wordt hij direct als een handlanger van de kwakzalverij gezien. Orviëtanose, een "kruidenmiddel" tegen diabetes, was door Veltman, een oud-burgemeester, ontwikkeld Hij had er zichzelf mee genezen. De Vereniging onderschepte het middel en analyseerde het als een "aftreksel van varkensgras", allerminst een wondermiddel dat diabetici in twintig maanden zou kunnen genezen. De Vereniging stelde daarop het bedroevend en beschamend te vinden dat een man "die tot de hoogste staatsbetrekkingen en eereambten is opgeklommen (...) de kwakzalverij steunt en voorthelpt".

*De aardstralenkastjes-koorts*

In de jaren vijftig en zestig werden aardstralen door velen verantwoordelijk geacht voor ziekten en klachten. Overal, tot in het Amsterdamse Concertgebouw toe, verschenen aardstralenkastjes. Artsen beschouwden de handel in deze kastjes als een vorm van kwakzalverij. Wanneer echter de Onderwijsinspectie een katholieke school in Twente geen toestemming geeft voor de aanschaf van een beschermingskastje, grijpt minister Cals in en krijgt de school alsnog het door haar gewenste kastje!

Intussen was in 1948 door Gerard Croiset een beroepsvereniging opgericht van paranormale genezers, de Nederlandse Werkgroep van Praktiserende Genezers (N.W.P.). Om de bonafide genezers te onderscheiden van de oplichters werd een "Commissie voor onderzoek naar paranormale begaafdheid" ingesteld. De KNMG verbood medewerking van artsen en trad metterdaad op tegen artsen die zich inlieten met de N.W.P. In 1955 ontvingen elf bekwaam geachte paranormale genezers onder toeziend oog van een afgevaardigde van de Tweede Kamer een N.W.P.-certificaat. Begin jaren zestig zou een ambtelijke werkgroep onder leiding van Muntendam concluderen dat het onmogelijk is om betrouwbare en onbetrouwbare genezers van elkaar te onderscheiden.

*En daarna: acupunctuur*

In 1975 wordt door Beekman (D'66) in de Tweede Kamer aangedrongen op spoedige invoering van acupunctuuronderwijs aan de Nederlandse universiteiten. Staatssecretaris Hendriks meent dat eerst verder onderzoek noodzakelijk is en probeert het kamerbreed enthousiasme te temperen met de mededeling dat zelfs in China slechts maximaal 1/3 van de operaties onder acupunctuurverdoving plaatsvindt. Van Mierlo interrumpeert ad rem: "Vijftig procent in Sjanghai!". In 1977 brengt de Gezondheidsraad een rapport uit inzake acupunctuur: van officiële erkenning van dit Chinese atavisme kan voorlopig geen sprake zijn.

**Wie de geschiedenis niet kent, is gedoemd haar te herhalen. Dat dit spreekwoord ook opgaat voor parlementariërs en bewindslieden is door Dees' jongste besluit treffend geïllustreerd. Het is niet juist hier vrolijk over te doen want het heeft er toe geleid dat er een bizarre beslissing is genomen. Democratie is een groot goed, maar over de werkzaamheid van geneesmiddelen kan slechts beslist worden door farmacologisch onderzoek. Men kan het betreuren maar een meerderheid van stemmen in de Staten Generaal maakt van Haarlemmer Olie nog geen penicilline.**

*Bovenstaand artikel verscheen op de opiniepagina van NRC Handelsblad op 22 mei j.l.*

## DE ARMBAND TEGEN MAAGZUUR

Routiers Wereld is een blad voor de "truckers". Het is het eenmaal per maand verschijnende officiele orgaan van de stichting Les Routiers Européens. En wie komt men zo al niet tegen op de grote wegen, het onvervreemdbare domein van onze "routiers"? Een Groningse vrouw reist het hele land door met haar camper om koperen armbanden aan de man te brengen. Zij woont in Garnswerd en twaalf jaar geleden hoorde zij van de geneeskrachtige armband. Ze ging er voor naar China en sedert dien importeert zij de armband om haar "informatie over de kopertherapie uit te dragen", aldus Routiers Wereld. De Runa-band moet dag en nacht worden gedragen. De werkingsduur is twee jaar. Heel veel kwalen worden aangepakt wanneer men de armband om pols of enkel draagt: slapeloosheid, migraine, reumatische aandoeningen, darmstoornissen, epilepsie, oorsuizingen, tennisarm, eczeem, hoge en lage bloeddruk, hooikoorts, hyperventilatie, aangezichtspijn, rugklachten, mond- en kaakklachten, maagzuur en spierpijn. De Routiers Wereld is niet alleen volledig met de opsomming van alle klachten maar geeft bovendien nog postbus- en telefoonnummer van mevrouw List. Mocht men haar eens missen op de parkeerplaats.

# DE OESTER ALS MELKKOE ...

## *Of zijn het de goed (=verkeerd) gelovigen die gemolken worden?*

Degenen die zich bezig houden met het ontwerpen en ontwikkelen van nieuwe geneesmiddelen houden het begrip selectiviteit steeds in hun vizier. Het is niet zo moeilijk, zeker voor een aantal ziektes waarvan het pathofysiologisch mechanisme bekend is, werkzame verbindingen te maken. Daarentegen is het nog steeds wel erg moeilijk selectieve verbindingen, verbindingen die weinig bijwerkingen veroorzaken, op te sporen. De redenen zijn duidelijk; de voornaamste is dat het eenvoudiger is de aanwezigheid (werkzaamheid) dan de afwezigheid, "schadelijkheid", van iets te bewijzen.

Wanneer de werkelijk belangrijke nieuwe verbindingen die sinds de jaren 'zeventig' geïntroduceerd zijn beschouwd worden valt het inderdaad op dat het om relatief selectieve stoffen gaat; bekende voorbeelden zijn de histamine-2 antagonisten en de A.C.E.-remmers.

Bij de alternatieve geneesmiddelen is de eis tot selectiviteit kennelijk afwezig. Dat was vroeger zo (de Holloway-tabletten), dat is nu niet anders (Ginseng). Het lijkt er zelfs op dat er sinds de tijden van het alruinmannetje weinig, nee niets, is veranderd.

Dat omnipotente principe wordt ook gebruikt bij recente aanprijzingen van de zgn. oestermelkextract-tabletten (helaas te lang voor een scrabblespel). De promotie van deze tabletten vormt een ergerlijk voorbeeld van volksverlakkerij en het is daarom tijd dat deze tabletten en de betreffende reclame eens wat nauwkeuriger worden bekeken.

*"Slijmachtige vloeistof"*

Waarom gaat het? De tabletten zijn gemaakt van de zgn. oestermelk, de "slijmachtige vloeistof die de oester op het hoogtepunt van de geslachtsrijpheid" (wat zou dat zijn?) "omgeeft" en "een rijke bron vormt van alles wat de mens nodig heeft". Vanaf 1976 zijn de tabletten vanuit Japan op de markt gebracht en sinds 1983 zijn ze ook in Nederland verkrijgbaar (Seamilk; Bioform).
Deze informatie staat in een pocket van zo'n 90 pagina's, *De oester als genezer*, van de hand van de zich natuurarts noemende R.B. Nauta, een uitgave van de Stichting Biologische Voedings- en Geneesmiddelen. In een bericht in een huis-aan-huis blad (1983, Goois Weekblad) worden de gunstige eigenschappen opgesomd: "... dat oesterextract toegepast kan worden bij moeheid en lusteloosheid in het algemeen, impotentie, menstruatiestoornissen (in het bijzonder het pre-menstrueel syndroom), gewrichtspijn met zwelling, vochtretentie in het algemeen, zwakke spijsvertering, suikerziekte, hart- en vaatziekten, lage bloeddruk, gevoeligheid voor infectie, schildklierafwijking, gevolgen van stress, langdurige spanning en overbelasting, kater na alcoholmisbruik en huidproblemen". Niets vergeten? Dat lijkt maar zo! Later komt er nog bij de werkzaamheid tegen te hoge cholesterolspiegel en te hoge bloeddruk (die staat nu dus naast de lage bloeddruk). En nog iets: het is ook een "liefdeopwekker" en niet te vergeten, de hersenfuncties worden ook verbeterd (Mijdrechts Streekblad 20-4-1988).

*En dat alles dan in een tablet...*

Dit alles maakt nieuwsgierig. All grote indicaties in een tablet, geen bijwerkingen. Dees heeft de Nefarma niet meer nodig. Het hierboven geciteerde boekje, dat door Kloostervrouw BV ter beschikking wordt gesteld zou het antwoord moeten geven.

Dus nogmaals, waarom gaat het? Het extract is geanalyseerd en bevat een aantal o.m. metalen. Het valt op dat de oester waarschijnlijk het enige zeedier is dat geen cadmium en kwik bevat (of zou het te slecht staan dat op te geven voor een natuurproduct?). Verder treft men een aantal vitamines aan (choline wordt ook tot de vitamines gerekend door de auteur) en een reeks aminozuren, incl. het in zeedieren alom in hoge concentraties aanwezige taurine (er is niet vermeld dat het om eiwitten gaat, de indruk wordt gewekt dat het steeds om vrije aminozuren gaat). En veel koolhydraten: per 100 *g.* maar liefst 54.3 *g.*, waarvan 46.2 *g.* glycogeen. De auteur vergeet te vermelden dat schelpdieren steeds veel glycogeen bevatten; bij deze species heeft glycogeen een rol vergelijkbaar met die van vet bij andere species.
Deze samenstelling moet het gehele scala van activiteiten verklaren. Dat levert heel wat prietpraat op. Alle bestanddelen lijken mee te doen, de metalen, het modieuze taurine (maar pas op, de werking van dit natuurlijke taurine is veruit superieur, zegt de auteur, over de beschikbare synthetische vorm). Zelfs glycogeen zou belangrijk zijn en bijdragen aan de gunstige eigenschappen (nog even en we zien ook paté de foie gras en een broodje-lever in de reformwinkels). De auteur bereikt het hoogtepunt van zijn beschouwing als hij zegt dat de analyse-resultaten de aanwezigheid van vitamine C niet vermelden. Hoe kan dat nou? Geen nood: het lijkt er op dat schelpdieren een aan vitamine C verwante verbinding bevatten, zegt hij. Men heeft, alweer volgens de auteur, ontdekt dat het lichaam (dat van ons?) "na het eten van oesters in veel opzichten reageert alsof het vitamine C heeft ontvangen". Hadden dat onze oude zeereizigers maar geweten, nietwaar? Wat een geklets! Hoe zou men zoiets meten? Net als Linus Pauling denken we maar.

*De mens als zeedier*

Het boekje en de verdere informatie staat zo vol onzin (— een laatste: omdat zeevoedsel veel essentiële aminozuren bevat, valt hieruit af te leiden dat de mens eerder in zee leefde dan op het land) dat het af en toe vermakelijk wordt.

Waarom dan zo veel aandacht voor zoveel onzin? Hierom. De auteur van het boekje — en de distributeur van de tabletten dus ook — prijzen de tabletten publiekelijk aan voor therapeutisch gebruik. In het boekje staat het als volgt (de tabletten zijn inmiddels

dragees):

| | |
|---|---|
| verhoogde bloeddruk | tot 6 dragees per dag |
| lage bloeddruk | 3-6 dragees per dag |
| bloedarmoede | 3-6 dragees per dag |
| hartaandoeningen | 2-6 dragees per dag |
| hulp bij afslanken | 3-6 dragees per dag |
| arthritis, reuma | 6-14 dragees per dag |
| diabetes | 3-10 dragees per dag |
| leverklachten | 3-14 dragees per dag |
| pre-menstrueel syndroom-problemen | 1-6 dragees per dag |
| impotentie | 3-10 dragees per dag |

Dat staat er dan maar. En het bewijs?

Het bewijs beperkt zich tot opmerkingen over "bekende geleerden", congressen, steeds zonder feiten. En natuurlijk de anecdotische gevallen. Wereldwijd. Met een bijna onsmakelijk verhaal over een impotente man (met foto!). En is dat dan voldoende om je druk over te maken? Misschien niet? Maar dan alleen maar omdat er zoveel andere, soortgelijke voorbeelden bestaan. Maar er is natuurlijk alle reden om je wel op te winden. Er worden ziektebeelden genoemd en aanbevelingen gedaan. Er is geen enkel bewijs voor welke werkzaamheid dan ook.

Het valt moeilijk te begrijpen dat de voor toelating en gebruik van geneesmiddelen verantwoordelijke instanties de promotie voor verkoop van producten als die waarom het hier gaat toestaan. Terecht bestaat er een goed gereguleerd systeem voor de toelating van geneesmiddelen, maar eveneens, maar dan ten onrechte, is er kennelijk veel te weinig geregeld inzake de definitie van het begrip geneesmiddel. Of is men gewoon laks of bang voor de publieke opinie?

H. TIMMERMAN

## OP Z'N CHINEES, IN BLIJHAM

In Blijham, even bezuiden Winschoten kan men terecht bij fysiotherapeut en acupuncturist Hans Naphausen. De praktijk is gevestigd, zo vertelt ons Peter Grondsma van het Nieuwsblad van het Noorden in een woonboerderij over hobbels en kuilen te bereiken. Die Naphausen wordt geschetst als "op en top een moderne fysiotherapeut". Maar wat heeft die man wat achter zijn kiezen! Hij heeft zijn arsenaal van vakkennis uitgebreid met de Oosterse geneeskunde. Sinds kort werkt hij samen met de Chinese M. Lai — een aantrekkelijke dame zo blijkt en wie zou daar niet mee willen samenwerken?

Mevrouw M. Lai volgde een zes jaar durende opleiding Traditional Chinese Medicine, TCM. Lai verandert in een spraakwaterval als ze een potje kruiden ter hand neemt, zo constateerde de verslaggever. Chinese kruiden zijn minder agressief dan Westerse medicijnen, constateert mevrouw Lai die acupunctuur meer voor de behandeling van oppervlakkige klachten geschikt vindt. 't Is maar van wie je het hoort in het alternatieve oerwoud. De Chinese geneesheer gaat volgens mevr. Lai uit van wat hij ziet, ruikt en hoort. Zij heeft veel vrouwelijke patiënten al vergoeden de ziekenfondsen haar kruiden niet.

Naphausen is een voorzichtig man. Hij zal het woord medicijnen niet in de mond nemen als hij het over kruiden heeft. Hij noemt ze voedingssupplementen. Hij heeft zijn oude vak echter niet afgezworen. Bj directe rugblessures en klachten kan de patiënt volgens hem zeker baat hebben by fysiotherapie. "Een therapeut stelt altijd de vraag: waar zit de pijn? Als een patiënt vaak terugkomt met steeds dezelfde klachten, dan jeuken mijn handen om TCM toe te passen".

Dat was het nieuws uit Blijham, Gr.

## "WE VINDEN HET LEUK OM UNIEK TE ZIJN

In de Volkskrant heeft columnist Piet Vroon onlangs op zijn geheel eigen wijze de staf gebroken over de homeopathie. Hij brandmerkt het vouwblad "Wat is homeopathie" van de Samenwerkende Apothekers. Daarin staat o.a.: "De homeopathie behandelt de mens in zijn totaliteit en uw apotheker is bij uitstek degene die u met raad en daad terzijde kan staan bij uw keuze". Leugens, aldus Vroon. Waarom blijft dit gedoe maar door tobben? Vroon eindigt met een verklaring, die wij hieronder onverkort laten volgen:

*Homeopathen zijn hevig onder de indruk van sterke verhalen. Als iets in één geval heeft geholpen, volgt daar een principe uit. Inductie heet dat in de logica. Juist omdat het gaat om uitzonderingen, moet je praten over individuele diagnostiek en behandeling. Het krasse tafereel zal zich misschien herhalen, mits de voorwaarden voor nog een kras tafereel opnieuw worden geschapen.*

*Dit soort redenaties sluit naadloos aan bij wat het publiek wil. Niemand vindt het leuk als een toevallig, oninteressant exemplaar van de soort doorschouwd te worden. We vinden het leuk om uniek te zijn. Aan deze eigendunk ontleent de homeopaat zijn bestaansrecht. Hij stelt 78 vragen en verschaft een recept met de mededeling dat voor u iets héél bijzonders is bedacht. Daardoor wordt uw gevoel van ijdelheid tot groter hoogte opgestuwd. Bovendien bestaat het risico dat u respect krijgt voor zo'n 'aardige, knappe dokter'. Dat leidt tot het maximaliseren van placebo-effecten, waardoor de basis van een sterk verhaal (inderdaad) is gelegd.*

*Kortom, homeopathie is onzin. Geen flauwekul daarentegen is uw ijdelheid en gevoel voor ritueel. Om die reden staan apotheken en drogisterijen vol met potjes waar niks in zit. Naast het rek met make-up spullen.*

**Knipsels, vouwbladen?**

De redactie van ons Actieblad tegen de Kwakzalverij houdt er zich voor aanbevolen

## HOMEOPATHIE:
## OM HOOFDPIJN VAN TE KRIJGEN

**In tegenstelling tot wat bij wetenschappelijke theorieën veelal word gezien, namelijk dat, nadat de theorie is opgesteld, snel aanpassingen ervan nodig zijn, geldt zoiets voor de homeopathische theorie niet. Zo lijkt het dat deze een eeuwigheidswaarde bezit. In alle wetenschapsgebieden zijn voorbeelden te vinden van theorieën die aangepast of aangevuld moesten worden: de natuurkunde en natuurwetenschappen in het algemeen, de economie, de taalwetenschappen. Maar Hahnemanns gedachten leven nog steeds; de juistheid ervan is nooit aangetoond en ook een bewijs uit het ongerijmde is nooit gegeven, maar toch blijven de aanhangers de vermeende waarde van de homeopathie aanbevelen.**

**In een verhaal dat onlangs in Margriet verscheen (Homeopathie en Hoofdpijn, Margriet 1989, no. 7) lijkt er sprake te zijn van iets nieuws. Althans dat wil de schrijfster ons doen geloven. Er wordt, zonder enige uitleg, geschreven dat het zaak is dat men er bij een hoofdpijnpatiënt achter komt wat het "constitutiemiddel" is "dat specifiek bij die persoon past". Men komt er bij lezing achter dat constitutiemiddelen naast "complexmiddelen" staan. Maar wat zijn die complexmiddelen dan wel? Nou, die krijgt de argeloze patiënt die zo maar naar een (homeopathische) apotheek of drogisterij stapt. Die stouterds geven je dan "een flesje of potje met een samenstelling van wel tien verschillende homeopathische middelen". En nu komt het: er is wel een grote kans dat het goede middel er bij zit, maar het risico is alleen dat er een ander middel tussen zit waar je gevoelig (sic!) voor bent, zodat er bijwerkingen (!!) kunnen optreden. De auteur ziet de vergissing en voegt snel toe: "hoewel dat" (die bijwerkingen) "niet vaak voorkomt".**

**En het gaat verder met deze prietpraat: "Op zichzelf helpen complexmiddelen dus wel, maar een constitutiemiddel werkt dieper". Nog een paar voorbeelden: "En dan is er Belladonna, een middel tegen acute migraine. (...) Een kloppende hoofdpijn met rood hoofd door de warme stuwing, wijde pupillen" Het is duidelijk dat je die dan belladonna moet geven, niet waar? Of dit: "Koffie en homeopathie gaan niet samen" (ook het bekende bakje slootwater niet, waar onlangs zo nadrukkelijk aandacht aan werd besteed?). "In veel gevallen doet koffie het middel" (de werking zal bedoeld zijn) "te niet. Ook thee waarin de aan coffeïne verwante stof theïne (! — wat zou dat zijn? theophylline?), gember en in mindere mate ook mint gaan de werking tegen".**

**Van dit soort geklets, het gaat vijf pagina's door, met natuurlijk de anecdotische gevallen, zou je hoofdpijn kunnen krijgen. Daar valt met een asperientje wel wat aan te doen. De zuiver promotionele aanpak — de eerste pagina van de publicatie valt door zijn fraaiheid op! — veroorzaakt grotere schade dan hoofdpijn alleen. Het is onbegrijpelijk dat waar de reclame voor geneesmiddelen aan strenge regels is onderworpen (en terecht) dit soort reclame vrijelijk mag worden gemaakt. Het is tijd met nadruk het brede publiek te waarschuwen. Het is toch te gek dat goedgelovige mensen aan wordt gepraat dat pepermunt schadelijk zou zijn, dat men er goed aan zou doen geen varkensvlees te eten, terwijl er ook nog eens verteld wordt dat sommige homeopathische middelen door de hoge graad van verdunning zo sterk werkzaam zijn dat ze niet vrij in de handel zouden zijn.**

**Iedereen die de uitspraak doet dat sterk verdunde oplossingen zo sterk werken dat ze gevaarlijk worden en tegelijkertijd beweert dat de werkzaamheid van de middelen berust op beïnvloeding van mechanismen die de doorbloeding reguleren zijn van harte uitgenodigd samen met de ondergetekende een protocol op te stellen voor experimenten die deze bewering zou kunnen bewijzen, als ze waar zouden zijn.**

H. TIMMERMAN

## NOOIT WAREN WE ZO GEZOND ...
## MAAR TOCH!

In de rubriek Ochtendhumeur van de VARA kon men onlangs het volgende beluisteren:

*Per jaar gaat er in Nederland in de gezondheidszorg ongeveer 40 miljard gulden om. Ouder worden we allemaal door die zorg en vooral langer. Binnen tachtig jaar tijd is er gemiddeld 12 centimeter bijgekomen. Kortom, nog nooit in de wereldgeschiedenis hebben – qua gezondheid – de Nederlanders het zo goed gehad. En wat zie je gek genoeg? De opkomst van het alternatieve circuit, maar ook enorm veel belangstelling voor het paranormale. Waren we net af van het kruidenvrouwtje van Elspeet en de handlezer – met christelijke inspiratie –uit Staphorst, krijgen we dit anno 1989.*

*Vandaag de dag gaat het om Tantrische Technieken, iriscopie, Inca-thee maar natuurlijk ook aurologie.*

*Een lijder aan longkanker zoekt, omdat de gewone medici niets meer voor hem kunnen doen, hulp bij een alternatief genezer. Bij het eerste consult wordt hij doorgemeten in een soort flipperkast. 12.000 gulden later is hij dood. Neem de natuurgenezer uit Ermelo. Hij levert voor 2.008 gulden zogenaamde medicijnen aan een suikerpatiënt die verder het advies krijgt te stoppen met het gebruik van insuline. De man moest in allerijl opgenomen worden in een ziekenhuis met zeer ernstige klachten. De genezer uit Ermelo doet nu aan iriscopie. Hij kijkt in uw ogen, weet wat u mankeert en schrijft de rekening uit. Bij controle klopt er niets van zijn diagnose.*

*Nog eentje over het alternatieve circuit. Wetenschappelijk onderzoek wijst uit dat een aanzienlijk deel van de kinderen van 4 tot 18 maanden die macro-biotisch zijn gevoed, aan ondervoeding lijdt.*

*Ik gaf u wat citaten uit het blad van de Vereniging Tegen de Kwakzalverij. Ik kan u het lidmaatschap aanbevelen. Een citaat nog van de voorzitter van de vereniging:*

*De meeste alternatieven passen allerlei onbegrijpelijke en ongrijpbare methoden toe en daarbij spelen ze in op de gevoelens van onwetendheid van patiënten. Dat is volksverlakkerij. Einde citaat.*

## HOOR, DE NACHTEGAAL HERVAT!

Aan deze dichtregels van Gorter moesten wij denken toen Piet Vroon, psycholoog en columnist van de Volkskrant, recent weer volop aandacht besteedde aan de alternatieve geneeskunde. In maart 1988 wijdden wij een beschouwing aan *zijn zwerftocht* langs de alternatieve stromingen en concludeerden aan het slot van onze analyse dat hij als een teleurgesteld minnaar kon worden beschouwd. Hij bleek een man die dolgraag wilde dat een alternatieve therapie, onverschillig welke, het eens een keer beter zou doen dan die van de officiële geneeskunde. Hoe hij ook zocht, hij kon er maar geen vinden.

In april jl. kwam Vroon nog eens terug op de homeopathie, nadat hij Wiersma's scriptie daarover had gelezen. Hoewel Wiersma (zoals ook bekend aan de bezoekers van zijn lezing voor onze Vereniging vorig jaar) de homeopathie met een onverdiende welwillendheid benadert, trok hij uiteindelijk de conclusie dat de homeopathie als onwetenschappelijk moet worden beschouwd. Vroon, die de homeopathie al eerder afwees (eerlijk is eerlijk) valt hem daarin bij. Hij begon zijn column met de volgende inleiding: "De homeopathie behandelt de mens in zijn totaliteit en uw apotheker is bij uitstek degene die u met raad en daad terzijde kan staan bij het maken van uw keuze. Deze leugens staan in de folder "Wat is homeopathie?" van de Samenwerkende Apothekers." Aldus Vroon.

Op 6 mei jl. luidt de titel van zijn column "Gezondheidsraad". Vroon onthult daar dat hij vanaf 1984 deel uitmaakte van de Commissie Alternatieve Geneeswijzen van dit hoge adviesorgaan. Hij zet zijn *teleurstellende ervaringen met pogingen om effectiviteitsonderzoek* van die alternatieve behandelmethoden te initiëren uitgebreid uiteen. Het leidde tot niets bij de paranormale geneeskunde ("flauwekul") à raison van enkele tonnen. De manuele geneeskunde wordt zelfs door sommigen van haar beoefenaren als placebo-therapie beschouwd. De antroposofen wilden eerst "de televisie de deur uit" en de acupuncturisten in ons land zijn verdeeld in "ongeveer 374 scholen, die elkaar verketteren". Ook de homeopathen maakten steeds weer bezwaren tegen allerlei onderzoeksprotocollen. Ondanks het feit dat reeds in 1984 was afgesproken dat de politiek pas tot erkenning van alternatieve geneeswijzen zou overgaan na onderzoek naar de effectiviteit ervan, verklaarde Dees onbekommerd dat per 1 mei jl. de "homeopathische zooi" (Vroon) in het ziekenfondspakket werd opgenomen. Uit notulen van de vergaderingen van de Gezondheidsraadcommissie bleek dat het onmogelijk was geweest hierover met Dees van gedachten te wisselen. Vroon vindt dat logisch: Dees, de apotheker, weet heel goed dat hij fout zit, maar hij valt liever dood. Deze misstap van Dees, die tevens een schending van zijn afspraak met de Commissie Alternatieve Geneeswijzen betekende, deed Vroon besluiten zijn ontslag uit deze commissie in te dienen. Hij verdient daarvoor alle lof en zijn voorbeeld zou door alle leden direct gevolgd moeten worden, maar *de antroposofen, homeopathen en acupuncturisten* uit deze commissie zullen dat gesubsidieerde fluweel voorlopig zeker in ere houden.

Ondanks zijn af en toe nog steeds wat bevooroordeelde houding (zo adviseerde hij zijn lezers kort geleden nog vooral vitamine C tabletten te slikken in ruime hoeveelheden) in de controverse tussen regulier en alternatief kan nu gesteld worden: met zo'n vijand hebben aanhangers van de reguliere geneeskunde nauwelijks nog vrienden nodig.

C.R.

## LEES MEE MET DRS. A.L. TERNEE

**Politici**

- Kamervraag 25 aan Dees (Vaste Commissie voor de Volksgezondheid naar aanleiding van de nota "Grenzen aan de Zorg"):
  "In hoeverre zal bij de nader in te vullen omschrijving van het basispakket in het nieuwe verzekeringsstelsel duidelijk worden welke vormen van alternatieve geneeskunde onder welke omstandigheden tot de gezondheidszorg behoren?"
- Kamervraag 72 (idem):
  "Valt het streven vast te stellen hoe zinvol of medisch succesvol verschillende therapeutischetechnologieën zijn, ook de niet-reguliere geneeskunde?"
- "Dat verweet ik mezelf ook. Je ziet het overal: mensen zijn progressief op gebieden waarvan ze onvoldoende verstand hebben. Kennis van zaken leidt tot conservatisme."
  *Jan Terlouw (interview NRC Handelsblad 29.04.1989) over parlementariërs.*

**Psychologie**

- "Persoonlijke aandacht is voor patiënten het krachtigste medicijn. Omdat dat nog te weinig gebeurt heeft volgens hem de alternatieve geneeskunde zo'n hoge vlucht genomen. "Mensen gaan op een gegevenmoment toch elders hun heil zoeken, en daar krijgen zij dan wel het vertrouwen dat ze zoeken. Ik vind het ook verbijsterend dat de alternatieve geneeskunde niet geaccepteerd wordt in ziekenhuizen. Niemand durft nog te beweren dat het hocus pocus is, maar er is nog altijd een bepaalde huiver. Onzin. Als de maatschappij daaraan behoefte heeft, dan moet die behoefte vervuld worden." Zo werkt de marktgerichte geneeskunde die Krol voor ogen staat.
  *Bericht Volkskrant (22.04.1989) over de oratie van L. Krol, benoemd tot hoogleraar medische psychologie te Amsterdam.*

- De Rotterdamse internist prof. dr. A. Casparie had er tijdens de besloten conferentie al voor gewaarschuwd de patiënt in de kwaliteitsdiscussie niet te zeer in het centrum te plaatsen. "Dan bestaat het risico dat de subjectieve vraag van de patiënt het sturend mechanisme wordt in plaats van de objectieve behoefte", zei hij. Hij gaf als

voorbeeld dat de artsen een screening op een verhoogd cholesterolgehalte in 1987 als medisch niet zinvol hadden beoordeeld. Toch worden particulier verzekerden thans benaderd met aantrekkelijke aanbiedingen om hun cholesterol-gehalte te laten bepalen. Ook is opneming van alternatieve geneeswijzen in het verstrekkingspakket volgens Casparie minder gebaseerd op overweging van kwaliteit dan van marketing.

*Bericht Volkskrant (11.04.1989) over een door de KNMG georganiseerde meeting over de toekomst van de gezondheidszorg.*

**Medici**

- In vervulling van deze belangrijke taak (het voorkomen van medicalisering, red.) wordt de huisarts gehinderd door de praktijken van alternatieve genezers. Alternatieve geneeswijzen werken immers belemmerend op de emancipatie van de patiënten, ze werken somatische fixatie en medicalisering in de hand en maken de patiënt juist afhankelijker van de gezondheidszorg. Alternatieve geneeswijzen moeten daarom als schadelijk voor de volksgezondheid worden beschouwd. Medici die alternatieve geneeswijzen toepassen maken zich bewust of onbewust schuldig aan misleiding. Ze geven aan deze methoden een onverdiend wetenschappelijk cachet en bevorderen daarmee de populariteit ervan. Zo werken ze kwakzalverij en bedrog in de hand. Bovendien brengen ze het publiek een verkeerde voorstelling bij van gezondheid, ziekte en genezing.

  Een tolerante houding jegens alternatieve geneeswijzen en haar beoefenaren is misplaatst. Wanneer gezaghebbende medici, in het bijzonder van de faculteiten der geneeskunde en de KNMG, zich zouden uitspreken tegen alternatieve geneeswijzen zouden dezen veel van hun populariteit verliezen. Gecombineerd met een actief beleid gericht op goede voorlichting en opvoeding van het publiek zal een dergelijke houding een gunstig effect op de volksgezondheid kunnen hebben.

  *C.P. van der Smagt. "Nog eens alternatieve geneeswijzen" Medisch Contact 1988, nr. 42, p. 1283.*

- Mocht de "Pretpakket-elite" binnen het Haagse circuit toch slagen in het binnen het basispakket brengen van de alternatieve geneskunst, dan is de tijd rijp voor het benoemen van enkele staatsastrologen ter ondersteuning van de besluitvorming en ter verhoging van het zelfvertrouwen van de medische braintrust die de overheid daarbij terzijde staat. Een belangrijk deel van de burgers zal de met een en ander onontkoombaar gepaard gaande verhoging van de premies ervaren als het verknoeien van geld aan in zijn ogen obsolete kwakzalverij.

  *E.J. Ariëns. "Geneeskunst, het placebo en alternatieve geneeskunst". M.C., 1989, nr. 11, p. 356.*

**Bierbrouwer**

"Strangers in the night: Aids in the morning".

*Alfred Heineken op het Rotterdamse concert van Frank Sinatra (april 1989).*

## *CORRESPONDENTIE*

### CHIROPRACTOREN EN RÖNTGENAPPARATUUR

In het decembernummer 1988 van ons Actieblad maakten wij melding van de correspondentie tussen de voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij en de heer R. Blaauw. De laatste is voorzitter van de Nederlandse Chiropractoren Associatie. Aanleiding was het feit dat de Vereniging tegen de Kwakzalverij zich had gericht tot de Vaste Kamercommissie voor de Volksgezondheid over het gebruik van röntgenapparatuur door chiropractoren. "Wij zetten nadrukkelijk vraagtekens bij de deskundigheid van chiropracters waar het de röntgenologie betreft", aldus onze voorzitter.

Staatssecretaris drs. D.J.D. Dees schreef over deze zaak aan de Vaste Kamercommissie voor de Volksgezondheid de volgende brief.

*Kernenergiewet*

- Bij schrijven van 18 oktober 1988 hebt u mijn reactie gevraagd op de brief van de Vereniging tegen de Kwakzalverij d.d. 19 september 1988 en de brief van de Nederlandse Chiropractoren Associatie d.d. 27 september 1988; beide brieven hadden betrekking op het gebruik van röntgenapparatuur door chiropractoren (en door alternatief werkende fysiotherapeuten). Naar aanleiding hiervan deel ik u het volgende mede.

In de eerste plaats blijkt uit het bestand van de Kernenergiewet niet, dat in Nederland röntgenapparatuur bij fysiotherapeuten in gebruik zou zijn. Het is mij bovendien onduidelijk waartoe deze toepassing zou moeten dienen, aangezien deze beroepsgroep zelf geen diagnose stelt.

Uit het bestand van de Kernenergiewet blijkt wel, dat een aantal chiropractoren bij de uitoefening van hun praktijk gebruik maakt van röntgenapparatuur. Het betreft hier in het bijzonder toestellen met een maximaal vermogen van minder dan 100 kV, die voor diagnostische doeleinden niet zijn onderworpen aan een vergunning op grond van de Kernenergiewet doch waarvan slechts melding behoeft te worden gedaan van de ingebruikname. De regels van de Kernenergiewet vereisen voor het gebruik van dergelijke toestellen een deskundigheid. Hierbij dient evenwel te worden aangetekend, dat deze deskundigheidseisen op dit moment in feite alleen gericht zijn op arbeids- en milieubescherming. Aan een dergelijk deskundigheidsvereiste kunnen de chiropractoren op dit moment geacht worden te voldoen

De Europese Richtlijn ter vaststelling van fundamentele maatregelen voor de stralenbescherming van personen, die medisch worden onderzocht of behandeld, zal inderdaad nog in de Nederlandse wetgeving moeten worden geïntegreerd.
In het ontwerp van de Wet Beroepen, individuele gezondheidszorg wordt de blootstelling aan straling van personen, die medisch worden onderzocht of

behandeld, een zogenaamde voorbehouden behandeling, waarbij nadere voorwaarden kunnen worden gesteld krachtens de Kernenergiewet. In de groep van gerechtigden tot de voorbehouden behandeling zijn de chiropractoren niet opgenomen.

Zoals reeds elders aangekondigd zal in de eerste helft van 1989 door mij een notitie worden aangeboden met een verkennende inventarisatie van de stralingsbelasting ten gevolge van medische toepassingen van ioniserende straling, vergezeld van beleidsvoornemens ter bescherming van de gezondheid tegen de nadelige gevolgen van straling voor de individuele patiënt en consument. De in de onderhavige correspondentie bedoelde materie zal in deze notitie mede aandacht krijgen.

(w.g.) De Staatssecretaris van W.V.C.
drs. D.J.D. DEES

*In strijd met de wet!*

*De voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij zond als reactie op de brief van de staatssecretaris het volgende schrijven aan de Vaste Commissie voor de Volksgezondheid:*

Geachte Commissie,

● Voor de toezending van het schrijven d.d. 21-11-1988 van de Staatssecretaris van WVC over de toelaatbaarheid van toepassing van röntgenstralen door chiropracters zeggen wij u hartelijk dank. Onze Vereniging is de Vaste Commissie zeer erkentelijk voor het feit dat zij onze bezorgdheid daaromtrent onder de aandacht van de Staatssecretaris heeft willen brengen, zodat zijn visie op deze misstand thans duidelijk is geworden.
Hoewel wij ons ervan bewust zijn dat u nu vermoedelijk zult willen wachten op de door de Staatssecretaris toegezegde notitie, alvorens een eigen standpunt in te nemen, stelt hat ons toch enigszins teleur dat de visie van de Commissie volledig in het ongewisse blijft.
Wij nemen de vrijheid om u nog enige overwegingen voor te leggen die u bij uw beoordeling van deze problematiek wellicht zou kunnen laten medespelen.

**Ook al meent de Staatssecretaris dat toepassing van ioniserende straling door chiropracters (en eventueel andere niet-artsen) niet in strijd is met de Kernenergiewet, *het vervaardigen van röntgenfoto's moet* wel als in strijd met de wet op de uitoefening der geneeskunst worden beschouwd. Vervolging op grond van deze wet vindt tegenwoordig nog slechts plaats indien er sprake is van ernstige schade aan leven en/of gezondheid van mensen òf indien er sprake is van oplichting. Ten eerste blijft er bij ons twijfel over de vraag of er bij chiropracters voldoende deskundigheid op het gebied van stralenhygiëne, stralengenetica etc. aanwezig is om schade te kunnen vermijden. Ten tweede zou men zich ook kunnen afvragen of het met onvoldoende kennis van zaken "beoordelen" van röntgenfoto's en daarvoor geld in rekening brengen niet gaat in de richting van de tweede eis waaraan in de praktijk voor vervolging moet worden voldaan.**

Nog afgezien van deze overwegingen blijft het strikt juridisch gezien een onbegrijpelijke zaak dat een praktijk, die in strijd is met een geldende, zij het nog bij uitzondering toegepaste wet, nu met rust wordt gelaten terwijl dezelfde praktijk in de ontwerp-BIG wet nog steeds verboden zal zijn. Waarom moet er met ingrijpen dan beslist gewacht worden tot die nieuwe wet er is en wie garandeert dat er na in werking treden van de BIG wet wel zal worden opgetreden?
Gaarne vernemen wij uw visie met betrekking tot een en ander.

(w.g.) C.N.M. RENCKENS

## MORA IS DE NAAM

Voormalig fysiotherapeut E. van den Burg is de eerste Mora-therapeut die zich in het midden van het land heeft gevestigd. In Zeist, Tot nu toe had hij een praktijk in Emmeloord maar zijn vrouw wilde naar haar geboorteplaats Zeist. Het Utrechts Nieuwsblad berichtte er uitvoerig over met een foto van het Mora-apparaat met veel knopjes, een "sensor" en nog wat bijhangende apparatuur. Daarmee worden slecht functionerende lichaamsorganen opgespoord en behandeld.

Van den Burg heeft gevallen bij de hand om aan te tonen welke wonderen hij met de Mora-apparatuur kan verrichten. Een man die op een fabriek had gewerkt met giftige stoffen kon als gevolg daarvan niet meer werken. Van den Burg vroeg de man wat van de giftige stof mee te brengen. "Met behulp van de Mora-apparatuur werden de giftige frequenties van de stoffen omgedraaid en in de man overgebracht".

Wie dat nu niet begrijpt! Van den Burg vervolgt tegen de verslaggever van het Utrechts Nieuwsblad: "Het gevolg was dat het gif in zijn lichaam loskwam. Als hij naar het toilet ging stonk het er net als vroeger in de fabriek. Via zijn urine kwam al het gif naar buiten". De man is nu volkomen gifvrij en fietst tegenwoordig met gemak 50 kilometer per dag.

*De naam Mora is een samensmelting van de namen* van de Duitse arts Morell en de ingenieur Rasche. De apparatuur is gebaseerd op de theorie dat alles een frequentie uitstraalt. Met de apparatuur meet Van den Burg de mensen door. "Iemand die last heeft van zijn knieën heeft vaak slecht functionerende nieren. Met de Mora-apparatuur kun je dat achterhalen". Heeft hij eenmaal vastgesteld dat een orgaan niet goed functioneert dan zoekt hij een homeopathisch middel dat gunstig werkt op dat orgaan.

Er zijn thans in den lande zeven therapeuten die met deze volksverlakkerij een broodwinning hebben...

*Actieblad* SEPTEMBER 1989
100STE JAARGANG NR. 3

# TEGEN DE KWAKZALVERIJ

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TOT EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

*Redacteur J. Th. Balk, Keverberg 54, 1082 BE Amsterdam* *Verschijnt 4 x per jaar*

**VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ**

**Lezing**

Op zaterdag 23 september a.s. to 10.30 uur v.m. spreekt dr. P.A.G.M. de Smet. apotheker

over "*Tussen Scylla en Charybdis: alternatieve geneesmiddelen evenwichtig beoordeeld*". De heer De Smet, die hoofd is van de documentatie- en informatiedienst van de KNMP houdt deze lezing in het Pathologisch Instituut van het ziekenhhuis van de VRIJE UNIVERSITEIT de Boelelaan 1117 (bij de Amstelveenseweg) te AmsterdamBuitenveldert.

Tevens wordt de algemene ledenvergadering van de vereniging gehouden met de jaarrede van de voorzitter, de heer C.N.M. Renckens, verslag van de penningmeester, de heer H.A.M. Voorbij en aanvulling van het bestuur door de verkiezing van twee bestuursleden. Als candidaten hebben zich beschikbaar gesteld de heren prof. dr. Timmerman an dr. C.P. de Smagt.

OOK NIET LEDEN ZIJN WELKOM

## *MET SUBSIDIE VAN DE OVERHEID TERUG NAAR DE 19e EEUW: ANTROPOSOFEN EN HOMEOPATHISCHE LANDBOUW.*

*In de 18e, 19e en de eerste helft van de 20e eeuw bestond de kwakzalverij vooral uit de handel in zogenaamde geheime middelen of patentmiddelen. De beroepsorganisaties van apothekers en artsen hadden bij de discussie over de gezondheidswetten van 1865 bij de regering aangedrongen op een verbod van deze middelen, maar de regering meende dat de burgers verstandig genoeg waren zelf te bepalen wat goed was voor hun gezondheid. Deze geheimmiddelen werden veelal via advertenties aan de man gebracht en haalden een grote omzet. De gezondheidswetten van Thorbecke verboden apothekers middelen in bezit te hebben, waarvan de samenstelling niet bekend was. Hoewel de verspreiding dus grotendeels verliep via groothandel en kleine middenstanders (kappers en banketbakkers) hebben ook individuele apothekers het verbod op de handel in geheime middelen vermoedelijk lange tijd op niet onaanzienlijke schaal overtreden.*

### *Homeopathie in het bos*

De Vereniging tegen de kwakzalverij heeft in de eerste decennia van haar bestaan talrijke van deze geheime middelen onderschept en chemisch geanalyseerd. Hiervan werd regelmatig verslag gedaan in het Maandblad. Ook artsen en KNMP trachtten met particuliere initiatieven de verspreiding van geheimmiddelen tegen te gaan. Pas in 1958 trof de overheid een regeling waarin de handel in geheimmiddelen aan banden werd gelegd. Verbluft reageerden wij dan ook toen het bestuur van de Vereniging tegen de Kwakzalverij in april 1989 een verzoek ontving van de Provincie Gelderland om een oordeel te geven over een subsidieaanvrage met betrekking tot een onderzoek naar de invloed van homeopathische middelen op de vitaliteit van bomen. Het onderzoeksproject, dat uitgevoerd zou gaan worden door ingenieur H. Andeweg van het Louis Bolk Instituut (een antroposofische club, ressorterend onder de Stichting voor Fenomenologische Natuurwetenschap) had zich reeds verzekerd van *f* 81.000,— subsidie van de Ministeries van Landbouw en Visserij en VROM, alsmede van *f* 15.000,— subsidie van het Prins Bernhard Fonds. Gedeputeerde Staten van Gelderland overwogen een subsidie van nog eens *f* 77.000,— toe te kennen.

### *Een zieke kokospalm*

Uit het onderzoeksprotocol dat ons werd toegezonden bleek dat het verzuurde bos behandeld zou gaan worden met het zogenaamde Biplantol, een geheimmiddel in de klassieke negentiende-eeuwse betekenis van het woord! De samenstelling van het spul wordt in omslachtig Duits weliswaar enigszins beschreven, maar blijft verregaand duister. Als kroongetuigen worden aangevoerd drs. J. Plantinga, een 75-jarige alterneut sinds jaar en dag, en landschapsarchitect Van Kester, die zijn zieke kokospalm eens snel zag opknappen door Biplantol (zie Actieblad september 1987 pag. 3). Het protocol vermeldt vervolgens dat blijkens een mondelinge medeling van Plantinga het voornaamste ingrediënt van Biplantol uronzuur ("een zeer goed ontgiftingsmiddel") zou zijn.

Daarnaast bevat het product nog ± 90 "nosoden", maar de mate van verdunning ("potentiëring") wordt door de fabrikant wederom geheim gehouden omdat

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opgericht 1 januari 1881
Correspondentie-adres: Bergse Dorpsstraat 101
3054 GC Rotterdam; tel 010-4187149

**BESTUUR:**
Voorzitter: C.N.M. Renckens, Hoorn
Secretaris: I.A. van de Graaff, Rotterdam
Penningmeester: H.A.M. Voorbij, Amsterdam
Leden: D. Uitterdijk, Medemblik
mr. Th. Douma, Haarlem
Adviserende leden:
S. Lelie, Middelburg
prof. dr. F.A. Nelemans, Duivendrecht
Postgiro van de Vereniging: **32237** ten name van Penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Amsterdam.
De **contributie** bedraagt thans *f* 30; voor studenten en leerlingverpleegkundigen *f* 10; begunstiger wordt men door een schenking aan de vereniging van minimaal *f* 100.

hij bang is het recept aan anderen kwijt te raken! Het alleenverkopingsrecht van Biplantol in Nederland komt hoogstwaarschijnlijk bij ... de heer Van Kester te berusten. Voorts verwees het onderzoeksvoorstel van Andeweg naar de "successen" van de homeopathie in de humane en veterinaire geneeskunde, hoewel werd toegegeven dat de verklaring ervan nog niet gevonden is.

*Negatief advies*

Het spreekt vanzelf dat ons bestuur in een schrijven gedateerd 27 april 1989 een negatief advies uitgebracht heeft over de subsidietoekenning. Op 18 mei j.l. kenden Gedeputeerde Staten van Gelderland desniettemin een subsidie toe van ruim 77.000 gulden aan de antroposofische bosbouwers om hun homeopathische geheimmiddel (waarvan dus geen sterveling zelfs maar weet wat er precies in zit) te gaan uitproberen op het verzuurde bos. Deze onbegrijpelijke beslissing was voor het Bestuur op 2 mei aanleiding een open brief aan het College van Gedeputeerde Staten van Gelderland te richten. Wij laten de tekst hier integraal volgen.

● Geacht College,

Met verbijstering heeft onze Vereniging kennis genomen van uw beslissing d.d. 18 mei jl. om een bedrag van ruim 77.000 gulden toe te kennen als subsidie voor een onderzoek naar de homeopathische behandeling van het zieke bos. Het feit dat ook het Prins Bernhard fonds en de Ministeries van VROM en Landbouw en Visserij dit project met forse bedragen subsidiëren ontslaat u geenszins van de verplichting om met gemeenschapsgelden zorgvuldig om te springen.

In de proefopzet, zoals die uitgevoerd zal worden door het Louis Bolk instituut (ressorterend onder de Stichting voor Fenomenologische Natuurwetenschap), hebben wij geen enkel vertrouwen. Het idee om homeopathie in de bosbouw te gaan uitproberen is, zoals ook blijkt uit het door het instituut geformuleerde onderzoeksvoorstel, een extrapolatie van de vermeende successen van de homeopathie in de humane geneeskunde en de diergeneeskunde. Wij willen er hier nog eens met nadruk op wijze dat er van succes van de homeopathie absoluut geen sprake is.

*Krakkemikkige theorie*

De homeopathie is een laat 18 eeuwse krakkemikkige, inconsistente theorie, geformuleerd in een tijd toen de kennis van biologische fenomenen nog in de kinderschoenen stond. In die tijd was bijvoorbeeld de opvatting algemeen dat vliegen ontstonden uit rottend vlees en dat muizen voortkwamen uit oude sokken! Het voert hier te ver om alle bezwaren tegen de homeopathische theorie uiteen te zetten, maar desgewenst kunnen wij u relevante literatuur opgeven. Een verouderde en onverdedigbare theorie zou nog geen bezwaar tegen toepassing ervan behoeven te zijn indien de werkzaamheid van de homeopathie zou zijn aangetoond.

Wel, ook hiervan is totaal geen sprake. Fatsoenlijke publicaties op dit gebied zijn niet voor handen (na 200 jaar!) en het "succes" van de homeopathie gaat niet verder dan anecdotische verhalen over wondergenezingen. Wetenschappelijk onderzoek naar de homeopathie wordt door artsen al lang niet meer zinvol geacht. De weinige thans lopende onderzoeksprojecten op dit gebied, die methodologisch de toets der kritiek kunnen doorstaan, worden uitgevoerd in de marge van de officiële geneeskunde en dan nog alleen dankzij WVC-subsidie uit de pot "Alternatieve Geneeswijzen". Dit laatste fenomeen heeft de belastingbetaler dan weer te danken aan het Rapport-Muntendam, waarin subsidiëring van alternatief onderzoek werd aanbevolen (Nederland gidsland!).

Bovenvermelde visie is er niet één van een klein groepje dogmatici, maar wordt gedragen door alle medische faculteiten in ons land. Nergens is de homeopathie opgenomen in het opleidingscurriculum van medisch studenten en dat is geen onwil, maar berust op het feit dat de homeopathische gedachtengang aantoonbaar in strijd is met de geneesmiddelenleer die ten grondlag ligt aan de gewone geneeskunde. De provincie Gelderland herbergt een uitstekende universiteit: waarom heeft u niet eerst contact opgenomen met Nijmegen?

*Modieus obscurantisme*

Geacht College, in 1955 bracht een regeringscommissie onder leiding van prof. A.J.P. Oort verslag uit van een onderzoek naar de invloed van aardstralen op landbouw en veeteelt. Wichelroedelopers beweerden in die tijd namelijk dat aardstralen een ongunstige invloed zouden hebben op dier en gewas. De commissie concludeerde dat onderzoek naar bestrijding van aardstralen geen enkele practische betekenis heeft (Onderzoek naar de betekenis der wichelroede voor de landbouw, verslag van de Werkgroep voor Land-

bouwkundig Onderzoek inzake het wichelroedeprobleem. Koninlijke Akademie voor Wetenschappen. Amsterdam, 1955, pp. 107).

Mede dankzij uw subsidie zal het onderzoeksverslag van het Louis Bolk instituut over enkele jaren een zelfde meewarige reactie oproepen als het aardstralenonderzoek uit de jaren vijftig. Overheidssteun voor wetenschappelijk onderzoek kan zinvol zijn, zelfs als stoutmoedige hypothesen worden getoetst. Als echter aan dergelijk onderzoek aantoonbaar onjuist vooronderstellingen ten grondslag liggen dan houdt subsidiëring ervan op zinvol te zijn, maar verwordt tot een ondoordachte en onverantwoorde verspilling van gemeenschapsgeld ten bate van modieus obscurantisme. En daartegen richt zich onze verontwaardiging.

C.N.M. RENCKENS, voorzitter.

*(De inhoud van deze brief is mede ter kennis gebracht van het Prins Bernhard Fonds en de Pers)*

## LEES MEE MET DRS. A.L. TERNEE

**Sic transit gloria mundi.**

BERG EN DAL, 23 juni — De emeritus hoogleraar psychiatrie, prof.dr. J. Bastiaans, is sinds enkele maanden verbonden aan de polikliniek voor integrale geneeskunde De Wijchert in Berg en Dal. Bastiaans was tot 1 januari 1988 verbonden aan het Centrum '45 in Oegstgeest. In De Wijchert zet hij twee dagen per week zijn behandeling van getraumatiseerde geweldsslachtoffers voort. De polikliniek is gespecialiseerd in alternatieve geneeskunde.

*Bericht NRC Handelsblad*

**De Cathechismus van Steiner**

'k Ben stukken minder treurig,
spaar daag'lijks liters tranen
sinds ik in Gort geloof,
in Gierst & Hoog're Granen!

Niet één geloof voldeed de maag:
'k bleef leeg bij de verhalen.
Maar 't Woord is Gort geworden,
Lijnzaad & Loverendale!

O, 't darmkanaal kwam veel te kort
bij hostie, monstrans, mis.
En mijn bewustzijn lag verdord
als de Aarde vóór Genesis.

Maar nú heb ik Alles op mijn bord
wat in de Heem'len is

sinds ik geloof in Gort
die in de Zeem'len is!

*Uit de bundel "Liedjes van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur" van Levi Weemoedt.*

**De huisarts van Lodesteijn**

'Dat willen ze altijd,' knikte Van Wijnbergen. 'Dat is specialisten eigen. Maar echt last van je hart heb je niet, wel? Al dat gedoe heeft trouwens nogal wat tijd in beslag genomen, heb ik begrepen. En echt opgekikkerd ben je er ook niet van. Eerlijk gezegd maak je een beetje een gespannen indruk. Slaap je goed?'

'Ik voel me wat beklemd de laatste dagen,' zei Lodesteijn die erg moest wennen aan al dat 'je'.

'Ja, beter lijk je zeker niet. Maar beter van wát? Daar gaat het om. Misschien is al die aandacht op de verkeerde zaken gericht geweest. Eigenlijk ben ik daarvan overtuigd. Ze sturen je maar van het ene ziekenhuis naar het andere laboratorium zonder te vragen wat je nou eigenlijk mankeert. Bij het lezen van die onderzoeken heb ik het idee gekregen dat we het over een totaal andere boeg moeten gooien.'

Lodesteijn kon niet zeggen dat zijn nieuwe helper aan weifelmoedigheid leed.

'Ik wil niet meteen het zware woord "psychisch" gebruiken maar laat ik zeggen "emotioneel" ben je niet in orde en dat verklaart ook waarom je niet helemaal optimaal functioneert.'

Lodesteijn knikte benauwd. Hij had het gevoel of hij machteloos zonder armen van een glijbaan gleed.

'En dáár moeten we aan gaan werken,' ging Van Wijnbergen door, 'dat gaan we doen in de tijd dat je thuis bent. Kijk, we kunnen wel eindeloos blijven zoeken naar lichamelijke oorzaken, dit is niet goed, dat zou wel eens verkeerd kunnen zijn, maar dat hoofdstuk hebben we nu wel gehad. Ik stuur je zeker niet opnieuw naar de internist, ik zie daar in dit geval niets in. Waar ik veel meer aan denk, en dat zal ongetwijfeld heel goed werken, is een soort aangepast therapie, er is vandaag de dag heel veel bruikbaars op dat gebied. En we treffen het, gelukkig is hier nog maar pas een vestiging gekomen van het RIAGG, daar zit alles bij elkaar, je kan er kiezen uit alle mogelijke aanpakken. Dat gaan we eerst proberen.'

Terwijl hij sprak was hij gaan schrijven, en nu al had hij het verwijsbriefje klaar, overhandigde het aan Lodesteijn en rondde dit snelle bezoek af met een ferme handdruk. 'Alles staat erop, adres, telefoonnummer, sterkte en tot ziens!'

*"De ziekte van Lodesteijn", Levi Weemoedt; 1987 Uitgeverij Contact Amsterdam, pag. 122.*

## AIDS TEN GEVOLGE VAN ACUPUNCTUUR

Zachte heelmeesters, stinkende wonden. Hoewel alternatieven lange tijd anders beweerden is al sinds jaar en dag bekend dat vrijwel elk werkzaam geneesmiddel ook bijwerkingen heeft. Ook andere behandelmethoden zoals operaties hebben altijd een zeker percentage complicaties en risico's. Deze zogenaamde iatrogene (door de arts veroorzaakte) ziekten zijn niet zelden ernstig en zijn thans verantwoordelijk voor een niet te verwaarlozen deel van bijvoorbeeld ziekenhuisopnamen.

In navolging van Illich die in zijn "Medical Nemesis" hierover uitvoerig uitwijdde (en vervolgens, o.a. lyrisch schreef over de volksgeneeskunde door oude vrouwtjes in de dorpen op het Mexicaanse platteland) wordt dit laatste feit nogal eens aangevoerd als harde kritiek op de moderne, reguliere geneeskunde. Dat iatrogene complicaties vrijwel steeds zijn ingecalculeerd bij het instellen van de behandeling wordt door deze Illich-epigonen niet beseft. Uiteraard, maar dat is voor onze lezers een open deur, zullen bijwerkingen en risico's eerder geaccepteerd worden door arts en patiënt naarmate de te behandelen aandoening ernstiger is. Als er een wrat moet worden verwijderd, dan is een blauwe plek ten gevolge van de behandeling al niet acceptabel, bij een kankerpatiënt die een levensreddende operatie ondergaat, staat vaak tevoren vast dat bijvoorbeeld naburige organen beschadigd zullen worden.

*Erg onwaarschijnlijke situatie*

Het ontbreken van bijwerkingen is lange tijd als positief punt gepropageerd door alternatieve behandelaars. En nog steeds adverteren bijvoorbeeld homeopatische firma's met slogans als "Genezen zonder bijwerkingen" (Homeoropa in het Tijdschrift voor Geneeskunde). Omdat zelfs sommigen binnen bijvoorbeeld de homeopathie tegenwoordig inzien dat echte werkzaamheid zonder bijwerkingen een weliswaar ideale, maar toch wel erg onwaarschijnlijke situatie weergeeft, wordt thans door deze genezers af en toe nadruk gelegd op toch wel ernstige bijwerkingen. Zo verscheen zelfs in het "Pharmaceutisch Weekblad" (1988; 123) vorig jaar een officiële publicatie waarin door de redactie gesteld werd dat apothekers zich van de bijwerkingen van homeopathische middelen op de hoogte zouden moeten stellen. De consequentie echter dat, gezien de geclaimde bijwerkingen, contrôle, registratie en toetsing van deze middelen gewenst zou zijn wordt door vooraanstaande homeopaten zoals bijvoorbeeld de VU-docent Maas nu ook weer niet nodig geacht (dat zou immers onherroepelijk het einde van de homeopathie betekenen!).

In de reguliere geneeskunde wordt thans aan AIDS-bestrijding en preventie zeer veel aandacht geschonken. De jeugd wordt op ludieke wijze voorgelicht ("A condom a day keeps the doctor away") en het risico van iatrogene besmetting via prikken en bloedtransfusie wordt door hygiënische maatregelen en serologisch onderzoek zoveel mogelijk beperkt. Helemaal te vermijden is transmissie van het AIDS-virus niet, zoals bijvoorbeeld blijkt uit het feit dat ook in ons land al enkele haemofilie-patiënten, die van bloedproducten afhankelijk zijn op straffe van invaliditeit, besmet zijn met het AIDS-virus. Dit betreft dus een ingecalculeerd, zeer klein risico van een effectieve en noodzakelijke therapie.

Anders ligt de zaak als een AIDS-infectie wordt overgedragen door middel van een volstrekt waardeloze therapie. Zeer schokkend was dan ook het bericht in het New England Journal of Medicine (1989; 320: 250) over een 17-jarige Franse jongeman, die zich voor een rugby-blessure liet behandelen met acupunctuur. Enige tijd na de zes weken durende behandeling kreeg hij een Pfeiffer-achtig ziektebeeld, dat uiteindelijk bleek te berusten op besmetting met het AIDS-virus. Alle andere infectiebronnen (sexueel contact, bloedtransfusie, injecties, operaties, buitenlandse reizen) konden worden uitgesloten en de conclusie luidde dat de oorzaak moet liggen in niet goed gesteriliseerde acupunctuurnaalden! Hoe het met de sportblessure afliep, dat vermeldt het artikel niet...

De jongeman is intussen ten dode opgeschreven.

## SCHELE HOOFDPIJN VROEGER EN NU

*Terwijl de Margrietdokter het hoofdpijnprobleem al* lang met behulp van homeopathie heeft opgelost (zie Actieblad juni 1989 p. 5), zoekt de medische wetenschap koortsachtig naar bruikbare en betrouwbare behandeling van dit onschuldig maar veel voorkomend ongemak. De aan het Leidse academisch ziekenhuis verbonden neuroloog M. Ferrari deed recent een voorlopige mededeling over een nieuw, veelbelovend middel tegen migraine, dat thans aan een groot multicenter dubbelblind onderzoek wordt onderworpen. Het middel grijpt in in de serotonine stofwisseling in de hersenen. Storingen in de serotonine stofwisseling liggen hoogst vermoedelijk ten grondslag aan het optreden van migraine. De uitkomsten van het onderzoek zullen, aldus Ferrari, dit najaar op het internationale hoofdpijncongres (dat bestaat echt!) in Sydney worden bekend gemaakt.

Dat hoofdpijn geen nieuw probleem is en niet slechts gevolg van de stress en spanningen die het moderne leven met zich meebrengt wordt geïllustreerd door het feit dat reeds aan het begin van deze eeuw zogenaamde migraine-stiften gretig aftrek vonden. De legendarische standwerker professor Kokadorus werkte rond 1900 op het Amsterdamse Amstelveld. Zijn eigenlijke naam was Meijer Linnewiel (1867-1934) en in het boek van J. Feith "Op het Amstelveld. Memoires van Professor Kokadorus" treffen wij zijn verhaal aan.

"Migrainestiften...

> *Migraine-stiften – het artikel, waarmee ik mijn naam als dokter voorgoed heb gevestigd, waardoor ik hofarts ben geworden aan de meeste hoven van Europa en Nova Zembla – lijfarts van de Sultan in Turkije en aanverwante zieken.*
>
> *Migraine-stiften zijn tegen hoofdpijn – nou weten jullie, dat hoofdpijn een verdraaid beroerde geschiedenis is. Als de hoofdpijn te erg wordt, heb je kans, dat je over de kop gaat.*
>
> *Het enige middel hiertegen, dat dan ook in laatste instantie wordt toegepast, is gewoonlijk een overzeese rustkuur in de badplaats Amerika. Maar je begrijpt, dat kan natuurlijk niet iedereen doen, dat kost te veel geld. Om nu iedereen op goedkope manier van zijn kopzorg af te helpen, ben ik hier met mijn migraine-stiften.*
>
> *Je hebt, als je zo voor je heen ziet, een heleboel dokters op het Amstelveld – maar, dat zijn kwakzalvers. (...)*

*In Turkije hebben ze ook mijn migraine-stiften gebruikt. In de laatste maanden heeft d'r bijna niemand meer hoofdpijn – je zult wel gelezen hebben, dat er iedere dag honderden mensen zijn opgehangen – dat kwam door mijn wereldberoemde stiften – al die lui hebben nooit hoofdpijn meer. In Turkije zijn mijn migraine-stiften te verkrijgen aan alle kiosken, op vertoon van het portret van Abdoel-Hamid. Zodra je die toont, helpen ze je direct van je hoofdpijn af. (...)*

*'t Ziet er zeer eenvoudig uit en de behandeling is ook heel eenvoudig. Je strijkt d'r mee over je voorhoofd, je weet wel, net alsof je wijst dat je gek bent, en zodra je ze van me koopt, voel je verlichting (in je portemonne). Als je het strijken te moeilijk is, dan stop je ze maar in je zak – dat helpt net zo goed. Maar het beste is dat je d'r aan snuift.*

Uit: J. Feith. Op het Amstelveld. Mémoires van Professor Kokadorus.

Oordeel nu zelf: de humor, de knipoog en de zelfspot van Kokadorus zijn toch een verademing vergeleken met de flauwe verhalen van de Margriet-Homeopaat. Nee, wij hadden het gaarne anders gezien, maar ook met betrekking tot de verbale begaafdheid zijn de zaken er in de kwakzalverij in de laatste tachtig jaar beslist niet op vooruit gegaan!

## *CORRESPONDENTIE*

### Holistische winkel van Sinkel

Van ons lid C.Th. Fontein, arts te Oss, ontvingen wij een knipsel uit het Brabants Dagblad (februari 1989) waarin een verslag van de opening van een "Centrum voor Aanvullende Geneeswijzen" in Nieuwegein. De oprichter, de ex-landbouwingenieur J. Valk, geeft volmondig toe dat zijn instituut commercieel werk. In zijn holistische Winkel van Sinkel is uiteraard van alles te koop: homeopathie, acupunctuur, hypno- en yoga-therapie, magnetiseur en Hongaarse sonotherapie tegen verstopte bloedvaten. Een hoge ambtenaar van WVC vertelde "blij te zijn met dit initiatief omdat steeds meer mensen zich aangetrokken voelen tot natuurlijke geneeswijzen". Valk uitte forse kritiek op de reguliere geneeskunde "waarin alles, het klinkt cru, om geld draait". En zo gaat dat verder. Fontein merkte in zijn brief nog op dat het Brabants Dagblad wat teveel belangstelling heeft voor de alternatieve geneeskunst en wat daar tegen aanhangt. Maar welke krant heeft dat tegenwoordig niet? Het zijn zware tijden voor het gezond verstand.

### Het amulet in de cardiologie

Mevrouw Ypenburg-Visser, huisarts in ruste, gaf zich recent op als lid van onze Vereniging, omdat zij dat al lang van plan was en omdat zij zich zeer boos maakte over een advertentie in het blad "Impuls", een uitgave van de Nederlandse Hartstichting. In dit jubileum-nummer dat in maart 1989 verscheen talrijke met foto's verluchte interviews met coryfeeën op het gebied van hartziekten zoals Dunning, Nieveen, Wellens, Huysmans etc. Daarnaast interviews met patiënten die dankzij moderne cardiologische behandeling hun gezondheid behielden of herkregen. Op pagina 16 van dit blad treft de verbijsterde lezer een advertentie aan die op zijn zachtst gezegd sterk contrasteert met de academische geleerdheid die de rest van het periodiek uitstraalt. Er wordt namelijk paginagroot reclame gemaakt voor de Bioregulator-armband, getest in Laboratoria". De werking berust op "polariserende elector-metalen" die rust geven en uw zorgen weg-nemen. Enkele tevreden dragers (waaronder de volks-zanger Nico Haak) worden sprekend ingevoerd. Het amulet is à *f* 119,50 (goud doublé) te bestellen bij het Adviescentrum voor Biotherapie te Maarssen. Foei, Hartstichting, hiervan krijgen wij nu pijn op de borst!

### Orthopaedist in de leer

Al geruime tijd geleden ontvingen wij een overdrukje van een artikel uit het Haarlems Dagblad (26-03-1988), dat toch nadrukkelijk meer bekendheid verdient. Het betrof de opening van het alternatief gezondheids-centrum Mandala aan de Leidsevaart te Haarlem, door de orthopaedisch chirurg R.B. van Tongerloo, verbonden aan het ziekenhuis St. Joannes de Deo ter plaatse. Mandala, met het bekende alternatieve Winkel van Sinkel-pakket (inclusief rebirthing) had er goed aan gedaan Van Tongerloo uit te nodigen. De chirurg sprak de volgende woorden: "Ik denk dat ik hier nog wel eens in de leer kom, en ga proberen mijn voordeel te doen met al die therapieën. Medici moeten meer oog krijgen voor zaken die niet direct zichtbaar zijn. Te vaak wordt er nog gezegd: Ik kan niks vinden, dus U heeft niks".

Van Tongerloo zelf werkt sinds een jaar samen met een paranormale genezer. "Het is verbazingwekkend wat zo'n man uit iemand kan halen. Je ziet mensen na een aantal keren terugkomen en dan zeggen ze: ik heb nergens meer last van etc."

Dat iemand die dergelijke onbezonnen uitspraken doet niets in de weg wordt gelegd in zijn ziekenhuis bevreemdt ons hogelijk. Huisartsen die liever niet willen dat hun patiënten bij de magnetiseur eindigen, kunnen voor hun orthopaedische verwijzingen mis-schien toch maar beter een ander ziekenhuis kiezen...

## VOORZITTER MOERMANSTICHTING GESCHORST

De arts Schram, voorzitter van de Moermanstichting is door het medisch tuchtcollege te Eindhoven ge-schorst voor de tijd van vier maanden. Aanleiding is het feit dat de heer Schram een kankerpatiënte bleef behandelen met de Moerman-therapie ook toen duide-lijk was dat alleen bestraling op operatie de vrouw kon redden. Schram bezit geen specialistische bevoegheid ten aanzien van de oncologie. Hij had de vrouw die op het tijdstip van overlijden 47 jaar was behandeld voor 'veen knobbeltje in de borst". Toen zij tenslotte bij een internist kwam constateerde deze een groot aantal uitzaaiingen.

## HET GAAT VAAK OM MENSEN MET EEN PIJNTJE HIER EN EEN PIJNTJE DAAR

Aan een discussie, georganiseerd door het weekblad Margriet — dat zoveel alternatiefs in zijn kolommen doet — namen deel de dames G. Blom en G. Phaff, beiden magnetiseurs en de heren D. Uitterdijk, huidarts, bestuurslid van de Vereniging tegen de Kwakzalverij en de hartspecialist A. Neeling, lid van Skepsis. Aan de discussie ontlenen wij het volgende:

Mevrouw *Blom* vertelt dat als zij bij een behandeling geen enkele resultaat na zeven weken heeft zij de patiënt naar de arts terugstuurt.

*Rinkelend belletje*

*De Neeling*: Maar moeten we dan niet denken dat als u geen succes heeft er waarschijnlijk ècht iets aan de hand is?
*Blom*: Ja precies. Als je helemaal geen resultaat hebt moet er al een belletje gaan rinkelen.
*De Neeling*: Wij kunnen dus zeggen dat u alleen mensen kan helpen als er geen echte organische aandoening aan de hand is?
*Blom*: Inderdaad.
*Uitterdijk*: Wordt het dan niet meer psychotherapie?
*Blom*: Ja, dat ontken ik ook niet.
*Uitterdijk*: Ach ja, het geloof doet wonderen, daar ben ik al jaren van overtuigd. De meeste dingen gaan vanzelf over, is ook een veel gehoorde uitspraak. Maar even terug naar de hoofdpijn en de bloeddruk. U gaat de patiënt behandelen. en dat doet u, wat het ook is, door middel van strijken. U bent van mening dat u die bloeddruk beinvloedt met uw magnetiseren?
*Blom*: Jazeker.
*Uitterdijk*: Maar u gaat mij toch niet vertellen dat u even goed kan diagnostiseren als een arts met zijn hele studie en laboratorium. Stel, ik heb pijn in mijn buik heb en ga naar de dokter die zegt dat het spanningen zijn. Goed, maar ik hou er last van. Ik ga naar u toe, dankunt u mij fijn magnetiseren, maar u zult er nooit achter komen dat ik galstenen heb.
*Blom*: Dat zegt u.
*Uitterdijk*: Natuurlijk komt u daar nooit achter. Dat mag u zo gaan proberen in het ziekenhuis.

*Wetenschap en gevoel*

*Blom*: Nou dat is absoluut niet waar, u moet maar eens een poosje in de praktijk meelopen. Het gebeurt te vaak dat wij dingen op het spoor komen waarmee wij de arts een nieuwe ingang geven waardoor die patiënt beter behandeld kan worden. Ik heb zelf twaalf jaar als doktersassistente gewerkt en ik heb heel wat gezien en meegemaakt. Dat is een enorm voordeel, dat ik aan twee kanten heb gewerkt. En dan weet je ook dat er veel fouten worden gemaakt en dat zekerheid gewoon niet bestaat.
*Uitterdijk*: Nou, nou, nou...
*Blom*: U vergeet één ding: dat wij patiënten krijgen die door gewone artsen niet geholpen zijn. Ze zijn in laatste instantie bij ons terecht gekomen. Als de bestaande gezondheidszorg een goed antwoord had geweten met al die zekerheid waar u over spreekt, zouden wij geen werk hebben.
*Uitterdijk*: Het feit dat je een juiste diagnose kunt stellen als arts wil natuurlijk niet zeggen dat je een allesomvattende therapie kunt geven, dat ben ik met u eens. Maar als wij een diagnose stellen is die gebaseerd op de wetenschap en bij u is het een gevoelskwestie. U zegt: artsen maken fouten. Dat geef ik toe, maar er zijn er een heleboel in uw categorie, dat slaat niet op u hoor, die de smerigste oplichterij plegen. Ik wil niet beweren dat iedere paranormaal begaafde a priori een oplichter is, maar ik bedoel, hun kritisch vermogen is klein en u hebt, hoe je het ook bekijkt, voor iedere aandoening die u krijgt, één therapie en dat is strijken...
*Blom*: ... en dat ongevaarlijk.
*Uitterdijk*: Ongevaarlijk, maar ook ondoelmatig, want u maakt mij niet wijs dat je een hersentumor net zo moet behandelen als een verkoudheid.
*Blom*: U mij ook niet. (...)

*Psychosomatische klachten*

*Blom*: Als je heel kritisch kijkt, ook naar je eigen werk, kom je tot de ontdekking, dat de categorie aandoeningen waarbij je de meeste successen boekt, de funktionele klachten zijn. De psychosomatische klachten (...).
*De Neeling*: Waar schrijft u dat vermogen dat u heeft aan toe?
*Blom*: Dat je door middel van magnetiseren iets tot rust kunt brengen. Het zelfgenezend vermogen van de mens prikkel je, stimuleer je om zichzelf te genezen. Dus hoor goed wat ik zeg, de mens geneest zichzelf. Dat verklaart ook dat je iemand met een kwaadaardige ziekte niet echt kunt helpen, want die kàn zichzelf niet meer genezen.
*Uitterdijk*: Ja, dat is hetzelfde als het geven van nepmiddelen: het placebo-effect. Dat kan geweldig werken, maar dat heeft meer te maken met psychotherapie en als u dat toegeeft, dan zeg ik goed, akkoord. Maar het grote risico is wel dat u een ziekte verkeerd beoordeelt en dat dat fataal kan zijn. Een arts kan ook fouten maken, maar het is in ieder geval iemand die weet waar hij over praat. U weet van medicijnen niets af, van pathologie niets af...

*Zogenaamde genezers*

*De Neeling*: Ik wil nog iets weten over de opleiding die U hebt gestart (...). Er is ook een categorie die zegt: iedereen heeft het, je moet het alleen leren gebruiken. Ja, en waar blijven we dan?
*Blom*: Dan blijven we nergens. Maar ik vind, een geschoolde stem klinkt nog altijd zuiverder. Alleen diegene met echt het talent, wij noemen het geen gave maar een talent, ja diegene moet je een goede scholing bieden en vooral een stuk ethiek bijbrengen. Die hele wildgroei van 'jongens rotzooi maar an', dat moet veranderen. (...) Beter worden heeft ook te maken met bewust worden. Waardoor ben ik ziek geworden? Daardoor werk je aan het genezingsproces. Als je hoort hoe patiënten vertellen wat een positieve wending hun leven daardoor heeft gekregen, dan zeg ik: wat is daar in godsnaam op tegen?

*Uitterdijk*: Als het ook altijd zó ging, zou er heel weinig op tegen zijn. U praat nu alsof iedere strijker een idealist is die zich inzet voor het heil van de mensheid. Het is natuurlijk ook niet zo dat iedere arts een geboren filantroop is, maar dat neemt niet weg dat u met zijn allen bezig bent op het medische vlak, zonder dat u enig recht hebt om te zeggen dat u geneest. In bepaalde gevallen kun je enige verlichting brengen, maar dat heeft meer te maken met psychotherapie. U behoort wellicht toevallig tot de fatsonelijke genezers maar er zijn zoveel ónfatsoenlijke. Ik kan u talloze gevallen opnoemen waarbij zogenaamde genezers heel ernstige schade teweeg brachten.

*Die paranormaliteit*

*Blom*: ja maar dat gebeurt in gewone ziekenhuizen ook.
*Uitterdijk*: Wilt u daarmee zeggen dat u het dus ook mag? (...).
*Phaff*: De wetenschap is nog maar nauwelijks begonnen met zich te verdiepen in wat er nu eigenlijk aan de hand is met die paranormaliteit. (...)
*De Neeling*: ja maar die natuurkundige verklaringen die er tot nu toe voor worden gegeven, over oppervalktespanning en zo, daar snap ik ook niets van. Ik zou niet weten hoe je dat wetenschappelijk moet aantonen. Dat lukt je nooit, want het is altijd een kwestie van psychosomatische klachten.

*Meer wetenschappelijk onderzoek?*

*Uitterdijk*: Ja, het gaat vaak om mensen met een pijntje hier en een pijntje daar. Die voelen al gauw verbetering als je, als het het ware als een moeder er een zoentje op geeft.
*Blom*: Als het simpel is, waarom doen die artsen dat dan niet?
*Uitterdijk*: Ach, dat doen veel artsen ook wel.
*De Neeling*: Zoals mevrouw het vertelt, zo'n behandeling als zij geeft, het lijkt me niet dat daar veel kwaad insteekt. Het vervelende is alleen, dat zij waarschijnlijk een uitzondering is en een exponent van een groep waaronder zich veel kwaadaardigen bevinden.
*Blom*: Inderdaad, maar daarom pleit ik ook voor een gedegen opleiding en meer wetenschappelijk onderzoek. En ik hoop dat er ooit nog zoiets zal komen als een controle van alternatieve genezers.
*Phaff*: Ja, want zoals u het bekijkt, gooit u toch het kind met het badwater weg.
*Uitterdijk*: Dat kan wel zijn, maar ik heb in mijn praktijk teveel slechte voorbeelden gezien om ook maar enig begrip op te brengen voor welke paranormale geneeswijze dan ook. Indien mensen zich geroepen voelen te genezen dienen zij daartoe de bevoegdheid te verwerven door de studie tot arts te voltooien.

## NIERSTENEN UIT GODLINZE

Bruno Santenera, de magiër met de genezende stenen in het Groningse Godlinze, laat weer iets van zich horen. Een lezer in Zeist vond een "speciale editie" in zijn brievenbus. Daarin wordt hoog opgegeven van het biomagnetisme van stenen en mineralen. Maar Santenera doet ook al in gemagnetiseerd water! Zijn consulten zijn gratis — hij is een ware weldoener der mensheid. Sinds 1970, zo leren we , heeft zijn naam in geheel Nederland een magische klank gekregen. "Mede door zijn latijnse afkomst, waar de natuur dicht bij de mens staat (sic!) heeft hij de oude cultuur verweven met de nieuwe, ter bevordering van het menselijk welzijn". Hij kwam na jaren van onderzoek tot de ontdekking van het basismineraal 29c en de Magnetobron en gaat door middel van lezingen die mineraaltherapie naar buiten brengen. Een proefje van zijn kennis: "Door het drinken van gemagnetiseerd water lossen nierstenen op".

## ACUPUNCTURIST IN ARREST

Een bekende acupunturist in Arnhem is door de fiscale recherche gearresteerd, verdacht van ontduiking van de inkomstenbelasting. Dit geschiedde op een moment dat zijn wachtkamer vol op behandeling wachtende personen zat. Eerder was de acupuncturist al in moeilijkheden met de fiscus gekomen wegens achterstallige omzetbelasting. Die is hij verschuldigd omdat hij geen arts is. Net als de timmerman en de behanger moet hij omzetbelasting betalen.

## DE PSYCHIATRIE MOET STERRETJES ZIEN

"Opleiding hogere astrologie vult leemten bij psychiatrie", aldus een kopje in NRC Handelsblad. Het staat er — in alle ernst. Er is een Instituut voor Toegepaste Astrologie Nederland (ITAN) dat dure cursussen wil geven aan hulpverleners op psychiatrisch, therapeutisch en sociaal-maatschappelijk terrein.

Met ingang van september geeft dat ITAN een beroeps-opleiding hogere astrologie. Zo'n opleiding duurt maar liefst vier jaar en kost de cursisten 1200 gulden per jaar. De curssussen worden gegeven in Groningen, Breukelen en Tilburg. De cursisten leren de principes van de astrologie, bekwamen zich in de astrologische rekenkunde en leren een geboortehoroscoop "vertalen".

D. Wiggerink staat met een foto bij het artikel, zittend voor een beeldschermpje. De goede man die het lesmateriaal voor de cursussen ontwikkelt maakt voor het opstellen van een geboorte-horoscoop gebruik van een computer-programma. Wiggerink heeft zevenjaar in de sociale hulpverlening gewerkt. De astrologie kan uitkomst brengen wanneer een persoonlijkheid je voor raadsels stelt, poneert hij.

"En ge geleuft dat?" Maatschappelijk werkster M. Verheyen verzekert niet in occulte toestanden te geloven en psychotherapeut R.G.E. Mensink weet van collega's die astrologie in hun behandeling opnemen. Conclusie: het werkt niet!

## COMPUTERMAN GING STRIJKEN

Joop de Vries verstaat de tekenen des tijds. Is het woord helderziende lichtelijk in discrediet geraakt nu iedereen wel heeft gelezen dat deze heren en dames er niets van terecht brachten in de zaak-Heijn? Joop de Vries in Nieuweschans noemt zich dan ook geen helderziende maar een heldervoelende. En hij brengt gewoon energie over. Hij heeft wel de gave! Als kind al. "Mensen die direct naast me zaten voelden mijn energie en werden heel warm; ook voelde ik de pijn van een ander".

De Vries heeft al sedert 1977 een bloeiende praktijk in Groningen. Dat hij zich nu in Nieuweschans heeft gevestigd houdt verband met het bronnenbad daar ter plaatse. Dat is ook een vorm van alternatieve geneeswijzen "en als paranormaal genezer poog ik er nu ook in Nieuweschans tussen te komen". Hij is lid van de NFPN, die 200 leden telt. De rest ... dat zijn beunhazen, tekende Huis aan Huis op, een blad dat verzekert al sinds jaar en dag een begrip in Oost-Groningen te zijn. Het blad wijdde een artikel op de voorpagina aan de komst van de strijker in Nieuweschans. Met foto. Met rechts een bericht over de Vlooienmarkt in De Klinker te Winschoten en links een aankondiging van een computer-projekt in Het Trefpunt te Heiligerlee. Dat trof goed: voor hij in 1977 zijn gave ging exploiteren deed Joop de Vries "wat met computers".

## DROGISTEN BIJ DE SCHUDMACHINE

Lag er nu tijdens de krokusvakantie al of niet voldoende sneeuw op de Tiroolse hellingen? L.P. Huijsen, homeopatisch arts liet in elk geval zijn licht schijnen op de wintersport in "Prescriptie", een uitgave van de Alkmaarse fabriek van homeopatische middelen, VSM. Voor een gedegen warming up alvorens met het skiëen of de "ski de fond" te beginnen beveelt hij Belliflor gel aan. Voor eerste hulp bij skiblessures Arnica D6, Rhus toxicodendron D6, Ruta D6 en voor de uitwendige behandeling Arniflor gelei, Bellifflor gel en SRL-gelei.

De homeopathie kent geen grenzen! In datzelfde VSM-Prescriptie staat een soort advertentie waarin een arts voor homeopathie, acupunctuur en electrodiagnostiek wordt gevraagd voor "onze vestigingen op Curaçao en St. Maarten".

In de nieuwsbrief van hetzelfde bedrijf wordt melding gemaakt van een excursie van drogisten van de Ned. Christelijke Drogisten Bond aan VSM-Geneesmiddelen b.v. Zij zagen hoe nu dat wonderlijke potentiëren van de middelen te werk gaat. Een fles met apis mellifica aangevuld met alcohol werd met de hand op een stootkussen tienmaal geschud en vervolgens voor "optimale standaardisatie" in een schudmachine geplaatst. Zeer hoge potenties worden bereid met een uit de Ver. Staten geïmporteerde potentieermachine. De drogisten lieten uit verbazing hun terughoudendheid varen: wat een wonder, wat een wonder, mensen.

## FLIMFLAMMERY

Het woord konden we niet aanstonds thuisbrengen maar het was wel duidelijk: de vitamine "flimflammery" die een geweldige aanslag doet op het gezinsbudget, aldus een Amerikaans tijdschrift "Celebrity plus". Dat geeft in een artikel een overzicht van de vormen van kwakzalverij zoals die in de Verenigde Staten worden bedreven.

Er gebeuren daar ginder ook verontrustende zaken, zoals een soort dokter die bij borstkanker de patiënten een injectie toedient in hun borsten met hun eigen urine. De man heeft een groep aanhangers die zijn lof verkondigen en het feit dat er slachtoffers van deze bizarre geneeswijze zijn toeschrijven aan het feit dat ze te laat bij hem kwamen om nog baat bij deze onsmakelijke geneeswijze te vinden.

Wanhopige AIDS-patiënten laten zich vitamine-injecties geven waarvoor prijzen van wel 200 dollar per injectie worden berekend. De injecties zijn op zijn best ongevaarlijk maar te hoge doses schaden uiteraard ook deze patiënten. Een van de vele antikankerkwakzalvers in de V.S. verkocht een vrouw met een gemakkelijk te verwijderen huidkanker een anti-kanker crême die noodlottige gevolgen had voor haar huid. In Mexicaanse klinieken laten Amerikanen — zoals wijlen de filmster Steve McQueen — zich tegen kanker behandelen met koffieklysma's. Arthritispatiënten laten zich door wondergenezers tot de hals in de koeiemest zetten dat "de gifstoffen uit het lichaam moet trekken".

De "flimflammery" (humbug, licht de grote Webster toe) met vitaminen wordt het publiek maar aangepraat en kost schatten. Tenzij de dokter het voorschrijft kan men aannemen dat een normaal kind niet aan vitaminegebrek lijdt, constateert de schrijver van het artikel in het Amerikaanse blad nuchter.

## STOERE TAAL

Ze zijn het meer dan zat, die alternatieve genezers: ze willen au serieux worden genomen door de overheid. "We hebben onze plaats in de maatschappij inmiddels ruimschoots verdiend", verzekert woordvoerder O. Fokkens tegen Edith van Zalinge in Het Parool.

Leerstoelen voor wetenschappelijke ontwikkelingen in alternatieve geneeswijzen zouden geen luxe zijn, vindt "de sector". Een wetenschappelijk bewijs vindt Fokkens overigens niet zo belangrijk: baat vinden bij deze geneeswijzen is hem voldoende. Bij de volledige erkenning en een "Politiek Manifest" dat met het oog op de verkiezingen is samengesteld hoort uiteraard ook: het opnemen van de alternatieve geneeswijzen in een aanvullend pakket van ziekenfondsen en in het basispakket van de ziektekostenverzekeringen. En van een eventuele volksverzekering! Kassa...

Fokkens — een yuppie-achtig uiterlijk, constateert de verslaggeefster — zegt dat een register van beoefenaren van de alternatieve geneeswijzen wordt opgesteld. De eerste proefregistratie zijn onlangs begonnen. Het is de bedoeling dat over drie jaar het hele "*Zittende veld*" is geregistreerd!

---o---

Actieblad

DECEMBER 1989
100STE JAARGANG, NR. 4

# TEGEN DE KWAKZALVERIJ

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TO EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

*Redacteur J. Th. Balk, Keverberg 54, 1082 BE Amsterdam* *Verschijnt 4 x per jaar*

## DUIDELIJKHEID GEWENST
## WELKE HOUDING MOET DE HUISARTS AANNEMEN ?

*In augustus 1988 verscheen in Huisarts en Wetenschap, het maandblad van de wetenschappelijke huisartsen vereniging het Nederlands Huisartsengenootschap (NHG), een verslag van de opzienbarende NIVEL-enquête over huisartsen en alternatieve geneeswijzen. Nadien is het merkwaardig stil gebleven. Wie had verwacht dat de onthullende uitkomsten van de enquête (47% van de huisartsen past één of meer alternatieve geneeswijzen toe, 60% beoordeelt manuele geneeskunde, homeopathie en acupunctuur positief, 91% verwijst wel eens een patiënt naar een alternatieve genezer) de oude discussie over de houding van huisartsen tegenover alternatieve geneesmethoden weer zou doen oplaaien, kwam bedrogen uit. Afgezien van een ingezonden brief in het novembernummer van Huisarts en Wetenschap van een lezer die zich geërgerd had aan het plaatsen als zodanig van het verslag, duurde het tot juni 1989 voordat het kritische deel van de huisartsengemeenschap weer van zich liet horen.*

*In het juninummer van Huisarts en Wetenschap verscheen namelijk een open brief aan het bestuur van het NHG geschreven door een aantal prominente huisartsen, hoogleraren en anderen, betrokken bij het medisch onderwijs.*

Ernstige bezorgdheid

*De auteurs spreken hierin hun bezorgdheid uit over het ontbreken van heldere gedragsregels voor huisartsen inzake de alternatieve behandelingswijzen. Aanleidingen voor hun bezorgdheid zijn de toegenomen tolerantie van beleidsmakers met betrekking tot de uitoefening van alternatieve behandelingswijzen, de dreigende opname van alternatieve medicatie zonder voorafgaande registratie door de geneesmiddelencommissie, de toenemende druk op huisartsen om alternatieve recepten mede te ondertekenen en de bij vacatures gesignaleerde vraag naar huisartsen met alternatieve behandelingswijzen in hun pakket. Deze signalen roepen naar de mening van de briefschrijvers de volgende vragen op:*

- *in hoeverre kunnen of moeten de alternatieve behandelingswijzen een plaats hebben binnen de huisartsgeneeskunde?*
- *welke plaats kunnen of moeten dientengevolge de alternatieve geneeswijzen krijgen in NHG, Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV) en de beroepsopleiding van huisartsen?*
- *moeten rapporten als "Kenmerken van de huisarts", "Basistakenpakket van de huisarts" en het rapport van de curriculumcommissie beroepsopleiding huisartsen nu worden bijgesteld?*

Een duidelijke hartekreet

*De auteurs van de brief laten er geen twijfel aan bestaan dat zij zelf deze vragen met grote nadruk ontkennend beantwoorden, maar ze geven tevens als hun mening te kennen dat ook het Genootschap, als wetenschappelijke organisatie van huisartsen, genoemde vragen niet onbeantwoord mag laten.*

*Ze wijzen erop dat het Genootschap als uitgangspunt heeft gekozen... "een huisartsgeneeskunde die haar handelen wenst te toetsen aan de huidige stand van wetenschappelijke inzichten en die een houding aanneemt waarin ook kwalitatieve aspecten van het hulpverleningsproces open bediscussieerd en geëvalueerd kunnen worden."*

*Ze roepen het Genootschap op over hun bezorgdheid na te denken en concrete actie te ondernemen, met name door het formuleren van gedragsregels voor huisartsen in samenwerking met de LHV.*

*Na deze hartekreet van K. Bakx en anderen is het weer stil geworden. Slechts één reactie, in september, van een anthroposofische huisarts die "verontrust" is over de brief van Bakx c.s. en die en passant vaststelt dat de werkzaamheid van anti-biotica net zo min bewezen is als die van acupunctuur. Van het NHG nog geen reactie, al kan die natuurlijk niet uitblijven.*

Spoedige stellingname nodig

*Hoewel men er begrip voor kan hebben dat de positie van het NHG-bestuur in deze niet eenvoudig is — niet ten onrechte stellen Bakx c.s. dat het innemen van een standpunt inzake alternatieve behandelingswijzen vraagt om wijsheid en tact, rechtdoend aan wetenschaps-filosofische en inhoudelijke overwegingen en aan afwegingen van politieke aard — mag men toch een spoedige stellingname verwachten.*

*Niet alleen de huisartsen, maar ook andere werkers in de gezondheidszorg en niet in de laatste plaats de patiënten hebben daar recht op.*

*November '89* *C.P. VAN DER SMAGT*

---

**Herinnert U zich nog de VASOLASTINE? Dat zoekt nu de "grijze markt".**
**Zie bladz. 3**

**Vereniging tegen de Kwakzalverij**

Opgericht 1 januari 1881
Correspondentie-adres: Bergse Dorpsstraat 101
3054 GC Rotterdam; tel 010-4187149

**BESTUUR:**
Voorzitter: C.N.M. Renckens, Hoorn
Secretaris: I.A. van de Graaff, Rotterdam
Penningmeester: H.A.M. Voorbij, Amsterdam
Leden: D. Uitterdijk, Medemblik
mr. Th. Douma, Haarlem
C.P. van der Smagt, de Bilt
prof. dr. H. Timmerman, Amsterdam
Adviserende leden:
S. Lelie, Middelburg
prof. dr. F.A. Nelemans, Duivendrecht
Postgiro van de Vereniging: **32237** ten name van Penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Amsterdam.
De **contributie** bedraagt thans minimaal *f* 40; voor studenten en leerlingverpleegkundigen *f* 10; begunstiger wordt men door een schenking aan de vereniging van minimaal *f* 100.

## VIJFMAAL PER JAAR

**Met ingang van 1990 gaat ons Actieblad tegen de Kwakzalverij inplaats van vier maal per jaar vijfmaal verschijnen. En wel in de maanden februari, april, juni, september en november. Dit besloot de algemene vergadering van de vereniging gehouden op 23 september jongstleden. In 1990 gaat ons Actieblad zijn 101ste jaargang in — de strijd is nog bij lange na niet gestreden! Maar we gaan voort.**

## CONTRIBUTIE NU 40 GULDEN PER JAAR

**De vergadering van de Vereniging tegen de Kwakzalverij heeft het bestuursvoorstel goedgekeurd om met ingang van 1990 de jaarlijkse contributie voor gewone leden vast te stellen op (minimaal) 40 gulden. Met de hogere inkomsten aan contributie gepaard gaande aan een flinke aanwas van leden hopen wij de strijd tegen de alternatieve geneeswijzen te intensiveren. Het tot 1989 geldende contributiebedrag dateerde van 1981.**

## NIEUWE BESTUURSLEDEN

Tot nieuwe bestuursleden van de Vereniging tegen de Kwakzalverij koos de algemene vergadering van 23 september l.l. de huisarts C.P. van der Smagt en de hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, prof.dr. H. Timmerman. Van elk van de beide nieuwe bestuursleden treft men in dit nummer een bijdrage aan.

## GOOCHELEN MET ALLERGIE

Je kunt het zo gek niet verzinnen of de alternatieven ontdekken wel nieuwe middelen om een graantje mee te pikken van 's mensen verlangen naar gezondheid. Wat te denken van de "*nieuwe revolutionaire allergietester*" waarmee sedert enkele weken de drogisterij annex schoonheidssalon Gonggrijp aan de Frederik Hendriklaan in Alkmaar is uitgerust? Het huis-aan-huisblad "Onze Krant" noemt het een regelrechte primeur voor Alkmaar. In Alkmaar begint immers de victorie.

Het is een vinding, zo wordt ons bericht, van een natuurgeneeskundig therapeut Ad Lindeman genaamd, die te Utrecht een praktijk heeft. Het is de eerste en enige testmethode in heel Europa waarbij ruim 500 middelen worden getest. In minder dan een uur tijd wordt dan duidelijk waar iemand allergisch voor is.

Het geheim schuilt in elektro-acupunctuur. Bij een allergie voor een bepaalde stof slaat het wijzertje uit. Zo eenvoudig is dat! De baardige Lindeman in witte jas kan men bezig zien op een foto. Maar liefst 540 mogelijke oorzaken van een allergie kunnen in 40 minuten worden opgespoord. "Ik zet een meetpennetje op iemands vinger dat in verbinding staat met een van de 540 te testen middelen. Is een persoon daar allergisch voor dan slaat de meter uit", vertelt Lindeman aan "Onze Krant".

Hij heeft ook een wetenschappelijke" onderbouwing" van de methode. "Alle zenuwuiteinden van een mens komen uit in je hand en voet en daar maak ik *gebruik van*". En wat is er te koop voor de patiënt? Welaan tegen de allergie heeft de firma Dolios een compleet arsenaal antistoffen. Is dat niet netjes geregeld? De test zelf kost *f* 75.

## "MIJN DRUKKER DRUKT..."

Twee eeuwen oud — en zou er sedertdien niets zijn veranderd? Een nieuwe uitgeverij, te Alkmaar gevestigd, brengt in zijn fonds twee vertaalde werken van de grondlegger van de homeopathie, de 18de eeuwer Hahnemann: De chronische ziekten en Organon der geneeskunst. De boeken ( geprijsd voor *f* 65 ) maken deel uit van het fonds van Homeovisie, waarin ook geheide homeopathen als Nauta en Huijsen hun bijdragen leverden. En in navolging van dr. (h.c.!) Vogels "Kleine dokter" is er een Homeopathie-Gids voor zelfmedicatie. Al 70.000 lezers hebben ervaren dat dit zo'n praktisch naslagwerk is, beweert Homeovisie.

## OVER ACUPUNCTUUR

In de nummers 5 t/m 8 (mei t/m juli) van Huisarts en Wetenschap, jaargang 1989, verscheen een serie artikelen over de effectiviteit van acupunctuur. Aan deze artikelenserie, afkomstig van de Maastrichtse epidemiologie vakgroep van Knipschild zal in ons volgende Actieblad een uitgebreid commentaar worden besteed.

# VASOLASTINE
# NU ALS GERIATRISCH PREPARAAT
## (- of: een niet zo goed produkt lijkt op een zeer goede markt te hopen)

Onder de in ons land toegelaten verpakte geneesmiddelen bevinden zich zeer opvallende, opvallend omdat aan de effectiviteit waarvoor ze mogen worden voorgeschreven, in ernstige mate moet worden getwijfeld.

Eén van die opvallende "geneesmiddelen" is het curieuze preparaat Vasolastine. Dit product van de onderneming Enzypharm is in het verleden veelvuldig en heftig in het nieuws geweest. Het preparaat is uit plantaardig materiaal geïsoleerd en zou tegen een reeks van vasculaire klachten werkzaam zijn: aderverkalking, "open benen" zijn de genoemde indicaties.

De werkzaamheid zou verklaard worden, volgens de fabrikant, uit de aanwezigheid van enkele enzymen. Aan de werkzaamheid van het middel is door velen vanaf de introductie getwijfeld. De twijfel werd zekerheid toen Nederlandse onderzoekers aantoonden dat er nagenoeg geen eiwit in het preparaat aanwezig is —en het verwondert dus ook niet dat de geclaimde enzymactiviteit ook vrijwel afwezig is.

In 1980 werd het product van de markt verwijderd, om korte tijd daarna weer toegelaten te worden. De lobby van de "tevreden gebruikers" had goed(?) gewerkt.

Recentelijk zijn er weer geluiden die er op wijzen dat vasolastine toch zou verdwijnen. Zo heeft de VNZ (Vereniging Nederlandse Ziekenfondsen) onlangs geadviseerd het product niet meer voor te schrijven.

*Nieuwe ijzers in het vuur*

Eindelijk gerechtigheid? Het is immers toch al te dwaas dat producten als vasolastine voorgeschreven mogen worden. Het preparaat bevat actieve bestanddelen die voor de effectiviteit verantwoordelijk zouden moeten zijn niet of nauwelijks (voor drie van de vier enzymen die aanwezig zouden zijn is afwezigheid aangetoond, voor de vierde zou 10% aanwezig kúnnen zijn).

Vasolastine exit? Ho maar. De fabrikant heeft een nieuw ijzer in het vuur. Nederland vergrijst en een markt ligt open. Vasolastine wordt een geriatrisch preparaat. Verlaging van de cholesterolspiegel, het oude gebied van de aderverkalking. In het tijdschrift LAB-ABC (juni-nummer 1989) verschijnt het artikel "Geriatrie: Artherosclerose en Vasolastine" van de hand van de klinische chemicus Van Hellendoorn; het blad wijdt er ook nog een editorial aan. In dit editorial, waarin nogal wat onvergelijkbare zaken toch worden vergeleken, wordt o.m. gezegd "Voor een objectieve beoordeling (het gaat om het VNZ-besluit, HT) lijkt het nuttig om in dit tijdschrift (m.i. een wat vreemde conclusie) een overzicht te geven van de 'state of the art" op dit moment, inclusief daarin een eigen onderzoek)".

*Werking "als van"*

Aannemend dat het editorial de publicatie van Van Hellendoorn bedoelt wordt die publicatie de moeite waard om te lezen. Van Hellendoorn beschrijft het complexe probleem in minder dan twee pagina's. Het grootste gedeelte van de publicatie betreft bekende feiten ten aanzien van artherosclerose, waarna iets gezegd wordt over enzymtherapie. Opvallend is dat wanneer vasolastine wordt geïntroduceerd in het verhaal gesproken wordt van ".....bestaat uit componenten met een werking *als* van lipase, vetzuuroxidase, tyrosinase en monoamine-oxidase". "Als van"; toch iets van de vroegere kritiek aangetrokken?

Het 'eigen onderzoek' waar het editorial op doelt bestaat uit een heel beperkte proefneming. In een proefje wordt aan vier[1)] proefpersonen het preparaat eenmalig toegediend. Er worden enkele veranderingen geconstateerd in de spiegels van de diverse bloedlipiden. Maar waar is de vergelijking met de placebobehandelde "groep", waar is de statistiek? Voor twee van de vier proefpersonen zijn de waarden vóór de behandeling zelfs afwezig. Het valt op dat de verschillen tussen de blanco-waarden van de vier proefpersonen beduidend groter zijn dan de waargenomen effecten. Statistisch onderzoek zal moeilijk gaan zonder controle: maar dan moet publicatie ook gewoon achterwege blijven.

*Toch nog een proefpersoon*

Maar er is nog een proef gedaan, nu met, jawel, een proefpersoon. Deze kreeg het product 22 keer (steeds op de derde dag) toegediend. Vermeld wordt dat de LDL-(de kwade pier) en VLDL-spiegels zijn gedaald en de HDL-spiegel gelijk bleef. Dat lijkt mooi.

Als dit een serieuze proef was, moet er serieus naar gekeken worden. Maar het is niet serieus te nemen. Het "aantal" proefpersonen, het ziektebeeld wordt niet beschreven, de afwezigheid van enige controle. Voor ieder geneesmiddel zou een dergelijk onderzoek als waardeloos moeten worden bestempeld. Dus nu ook voor vasolastine. De conclusie van Van Hellendoorn is: "...zal het duidelijk zijn dat Vasolastine ... een duidelijke aanwinst is (als was het iets nieuws, HT) voor de bestrijding van risicofactoren bij hart- en

1) "Grappig" is dat de auteur zegt "aan een aantal proefpersonen" ...

---

# HAP, HAP, HAP-TONOMIE?

We moeten nog even aan het woord wennen, maar de haptonomie is in opmars. Bladerden we daar niet even in het prestigieuze orgaan Medisch Contact en daar trof ons oog een advertentie van Otto Huizinga uit Enschede. Hij deelt ons mede dat hij een opleidingsgroep zou starten. Haptonomie! De opleiding omvat, zo lezen wij, een "basistraining in de relationele en affectieve aspecten van de personale en transpersonale ervaringswerelden". En dat binnen het kader van "begeleidings- of therapiesituaties". Otto himself heeft de leiding.

vaatziekten". Een waardeloze conclusie, die een goede onderzoeker onwaardig is.

Waarom zoveel aandacht voor dit verhaal. Wel, de vasolastine-aanhangers zijn kennelijk weer actief. En ze hebben al succes. Op 9 september 1989 schrijft Piet Vroon in zijn rubriek *Signalement* in *De Volkskrant* onder de titel "Middel": "....beschrijft (hij bedoelt Van Hellendoorn, HT) effecten van Vasolastine op de bloedsamenstelling die er op het eerste gezicht niet om liegen". Jammer dat Piet Vroon die toch wel van wanten weet op dit gebied dan niet twee keer heeft gekeken. Had ook hij kunnen zien wat er werkelijk aan de hand is en wat het editorial van LAB-ABC onder de 'state of the art' verstaat.

Het reeds enkele malen genoemde editorial zegt ook nog dat het is geschreven "...om de rechtbank diè informatie te verschaffen die een heroverweging in deze problematiek (de VNZ affaire, HT) zinvol maakt". Moge dit commentaar er toe bijdragen dat er inderdaad een zinvolle(!) heroverweging t.a.v. Vasolastine plaats vindt.

H. TIMMERMAN

## LEES MEE MET DRS. A.L. TERNEE

**Haargroeibevorderaars**

Kaalhoofdigheid is zo oud als de mensheid en is nog steeds nauwelijks te behandelen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er voor deze kwaal van oudsher talrijke kwakzalversmiddelen in omloop waren. In de eerste twintig jaar heeft onze Vereniging deze middelen onderzocht, waarbij steevast bleek dat zij nutteloos waren en soms zware vergiften bevatten, met name lood. Zo verschenen in het maandblad analyseverslagen van middelen met welluidende namen als "Haarmiddel van John Craven Burgleigh" (1907), van de "Lotion Capillaire "Hoora" no. 1" (1912), van "Réparateur infaillible des cheveux" (1902) en van "The New London Royal hairrestorer, De Salp's Lotion" (1883).

In de officiële geneeskunde vindt thans een evaluatie plaats van een nieuw middel tegen kaalheid, het minoxidil. Volgens de fabrikant is het middel effectief bij 8 procent van de "patiënten". Blijkens een ingezonden brief in het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde zijn de huidartsen De Groot en Nater zelfs hiervan niet overtuigd. Zij besloten een ingezonden brief (1989, nr. 29, pag. 1468) als volgt: "Het meest benadrukte effect van minoxidil was steeds de statistisch significante toename van het aantal haren. De minoxidil-affaire zou wel eens de geschiedenis kunnen ingaan als een geactualiseerde versie van het sprookje "De nieuwe kleren van de Keizer", waarbij "De nieuwe haren van de Patiënt" hoofdzakelijk voor statistici zichtbaar waren.

**Denemarken**

1. Manuële therapie wordt in de opleiding onderwezen en door veel huisartsen toegepast.
2. Acupunctuur vindt een bescheiden toepassing.
3. Homeopathie wordt negatief beoordeeld en niet door artsen toegepast.

*Uit een reisverslag van de huisarts T. Wind-Zeilstra (Medisch Contact 1989, nr. 10, p. 330).*

**Zo toxisch is varkensvlees!**

"De verwantschap tussen varkens- en mensenvlees vergemakkelijkt de biochemische uitwisseling van stoffen en dat geldt zeker ook in verband met de vaststelling van Prof. Lettré dat moleculen zich verplaatsen daar waar ze biologisch thuis horen. Omgekeerd geldt ook dat stevige menselijke weefselelementen geruild worden voor de slijmige factoren van het varken. Op deze manier verslijmt het bindweefsel van de mens in de mate waarin het met varkensvlees verrijkt wordt; zodanig dat de varkensvleesverbruiker op de lange duur zelfs uiterlijk gaat lijken op de dieren waarmee hij zich voedt".

*Dr.med. Hans Heinrich Reckeweg, homeopaat en natuurarts. Geciteerd in A.I.G. Nieuwsbrief, febr. 1989 (blad van de Belgische Akademie voor Integrerende Geneeswijzen).*

**Opleiding**

"De opleiding tot natuurarts omvat tien weekeinden van ieder twaalf lesuren à 45 minuten. Thema's die aan de orde komen zijn onder meer: natuurgeneeskundige methodieken en de geschiedenis van de natuurgeneeskunde. Het basisbioregulatiesysteem, verschillende vormen van reinigen (water, sap, Mayer), fysiologie van het vasten. Diverse voedingssystemen zoals vegetarisme veganisme, macrobiotiek en symbionentherapie. Water- en reflex-therapieën, stress-invloed en yoga, voedingsallergieën, Moerman- en biologische kankertherapie, orthomoleculaire voeding, stoorvelddiagnostiek en -therapie, neurale therapie, electroacupunctuur, homeopathie en fytotherapie, sporenelementanalyse, immuunstatus; iriscopie en kinesiologie".

*Natuurarts R. Linschoten in NG - 20.06.1989.*

## ZIEKE KIES

Wie een druppeltje kruidnagelolie voor een zieke kies gebruikt bedrijft aromatherapie. Er is zelfs al een naslagwerkje, Aromatherapie, geschreven door ene John Kerchner. Arcada in Rotterdam levert U dat voor *f* 29,50 plus *f* 5,50 verzendkosten, zo bericht ons Paula de Bruin. Men krijgt er een overzicht bij van de etherische oliën die in Nederland verkrijgbaar zijn. Tea Tree Oil oftewel Melauleuca Alternifolia wordt gebruikt bij een schimmelinfectie, Candida albicans, de spruw. Niet minder dan 101 etherische oliesoorten worden in het naslagwerkje beschreven, geïndexeerd nog wel op ziektebeeld en met een volledige beschrijving van de therapeutische werking.

***Knipsels, vouwbladen?***

De redactie van ons Actieblad tegen de Kwakzalverij houdt er zich voor aanbevolen

## OOK IN DE GENEESKUNDE GELDT NOG ALTIJD DAT DE WAARHEID HET LANGST DUURT

### Tovert de Overheid soms nog meer onaangename konijnen uit een hoge hoed?

*Op 23 september j.l. hield voorzitter C.N.M. Renckens zijn jaarrede. Wij laten de toespraak hier in extenso volgen.*

Tijdens onze jaarvergadering wil ik samen met u een korte terugblik werpen op de markt van kwakzalverij en alternatieve geneeskunde zoals die zich in het afgelopen verenigingsjaar heeft gepresenteerd. Ik zal daarbij niet streven naar volledigheid, maar een aantal actuele feiten en ontwikkelingen noemen die onze aandacht verdienen. Ik zal daarbij de volgorde niet chronologisch laten zijn, maar wel bij de onderwerpen die ik ter sprake breng een zodanige volgorde aanhouden dat de later aan de orde gestelde punten belangrijker en zwaarwichtiger kunnen worden geacht dan de eerder genoemde.
Zo kan ik niet nalaten nog eens te wijzen op de mazelenepidemie die in januari 1988 plaatsvond, waarbij vrijwel alle kinderen, die slachtoffer werden van de mazelen, in de niet gevaccineerde groep vielen. Naast kinderen afkomstig uit streng godsdienstig milieu viel daarbij op dat een groot aantal *antroposofische* kinderen het slachtoffer zijn geworden. Het deed ons genoegen dat het ziekenfonds Rotterdam naar aanleiding van deze epidemie besloten heeft in zijn aanvullingsfonds geen vergoeding meer uit te keren voor hulpverlening door antroposofische artsen. Dit voorbeeld verdient ons inziens navolging.

*Oneindig verdund*

Even genoemd moeten worden toch beslist de geruchtmakende publicaties in het tijdschrift Nature van de Parijse professor *Benveniste*, verbonden aan het gezaghebbende instituut INSERM te Parijs. Uit een zogenaamd multicenter onderzoek zou hij hebben aangetoond dat oneindig verdunde oplossingen hun biologische werkzaamheid behielden. Bij een contra-expertise door de hoofdredacteur Maddox van Nature de bekende Amerikaanse goochelaar James Rand, en een derde, Stewart, bleken de bevindingen van Benveniste niet reproduceerbaar te zijn. Duidelijk werd ook dat de reis- en verblijfkosten van het drietal betaald werd door een homeopatische firma.
Voor het grote publiek was het niet duidelijk geworden dat Benveniste een aanhanger van homeopathie was en de kracht van zijn argumentatie berustte voor velen op het feit dat hij als onafhankelijk en onbevooroordeeld onderzoeker deze experimenten had uitgevoerd. Wij kunnen u echter verzekeren dat de naam Benveniste reeds in het begin van de jaren '80 in diverse homeopathische tijdschriften is aan te treffen. Dit is een onthulling die de belangeloosheid van de onderzoeker destemeer in twijfel moet brengen!
In Nederland werd in het afgelopen verenigingsjaar de Vereniging voor *Fytotherapie* opgericht. De financiering van deze vereniging werd grotendeels gedragen door de homeopathische firma's VSM en Biohorma. De "medische socioloog" Aakster werd secretaris van deze vereniging. Hoewel de Vereniging tegen de kwakzalverij geen enkel bezwaar heeft tegen kruidengeneeskunde, moet het ons toch bevreemden dat anno 1988 een dergelijke vereniging wordt opgericht. Veel geneesmiddelen die thans nog gebruikt worden zijn afkomstig van plantaardige produkten. Enige kennis van de geschiedenis der geneeskunde leert ons echter dat juist bij de toepassing van plantaardige produkten enorme vooruitgang werd geboekt toen in de tweede helft van de vorige eeuw een begin kon worden gemaakt met het isoleren van de werkzame bestanddelen uit deze planten. Vanaf dat moment was het mogelijk om exact te doseren en hoefden onder- en overdosering niet meer plaats te vinden. De theorie van veel aanhangers van de kruidengeneeskunde dat toepassing van kruidenmiddelen werkzamer is dan aanwending van de individuele bestanddelen, die deel uitmaken van het kruid, is nimmer aangetoond. De vereniging organiseerde een prestigieus congres in mei 1989 met als belangrijkste gastspreker ..... professor Benveniste! uit Parijs.

*The Quack-busters*

Veel van de ontwikkelingen op het gebied van de alternatieve geneeskunde in ons land lopen parallel met soortgelijke verschijnselen en tendenzen in de ons omgevende landen. Homeopathie, acupunctuur, etc. bloeien in Duitsland, België, Frankrijk en Engeland, zoals ook bij ons. Met genoegen namen wij kennis van het feit dat recent in Engeland een *zusterorganisatie is opgericht, die zich eveneens bezighoudt met de bestrijding van de kwakzalverij en oplichting in de gezondheidszorg. Uw bestuur heeft inmiddels de eerste contacten gelegd met deze door professor Baum, een Londons chirurg, opgerichte vereniging "the Quack-busters".*
*Een nationaal fenomeen, grenzend aan folklore, is echter de Moermanmethode.* In augustus 1988 is Moerman op 95-jarige leeftijd overleden. En hoewel onze vereniging in het verleden felle botsingen heeft gehad met Moerman, achten wij het niet passend om nu nog al te veel kritische woorden aan zijn adres te richten. Hoewel het voor velen nauwelijks te geloven zal zijn achten wij het mogelijk dat Moerman, die zoveel van zijn patiënten heeft zien overlijden, toch behoort bij die groep "dwalende lieden die in hun dogmatische zekerheid geheel te goeder trouw zijn". Het is, zoals professor Jongkees op zijn feestrede voor onze vereniging in 1956 al eens zei, de categorie mensen waar onze vereniging het meest mee te stellen heeft. Moerman, die in 1949 zijn dieet bekend maakte (verboden o.a. vlees, vis, aardappelen, thee en suiker) heeft nog steeds een aantal volgelingen. Ze zijn gedeeltelijk verenigd in de in 1974 opgerichte patiëntenvereniging Amnestie.

*Het Moerman-dieet*

En ook in parlementaire kring zijn er met de regelmaat van de klok mensen geweest die het voor Moerman meenden te moeten opnemen. Ook nadat een rapport van de Amsterdamse internist Delprat reeds in de vijftiger jaren aantoonde dat het Moermandieet geen effect had op kanker. De op het oog vrij willekeurige samenstelling van zijn dieet laat zich op geen enkele manier rijmen met thans bekende gegevens over kankerverwekkende stoffen in onze voeding. Toch werden in 1979 opnieuw kamervragen gesteld, waarin om nieuw onderzoek werd gevraagd.

In 1982 ging de Moermanarts Wiese van start met een prospectief onderzoek naar het effect van deze therapie; hij kreeg steun en financiering van het ministerie van WVC, terwijl ook het Koningin Wilhelmina Fonds werd gedwongen *f* 1.200.000,00 in deze affaire te stoppen. In 1985 moest worden geconstateerd dat voornamelijk door gebrek aan meewerking van de Moermanartsen het onderzoek als mislukt moest worden beschouwd. In 1986 kreeg Wiese opnieuw een bedrag (ditmaal *f* 120.000,00) toegewezen voor een retrospectief onderzoek naar de waarde van de Moermantheorie. Het onderzoek zou eigenlijk 1 maart 1988 moeten zijn afgerond, maar een eindrapport is nog niet verschenen.

*Uitgelekte gegevens*

Hogelijk verontrustend vinden wij persberichten, die in juli 1989 verschenen, waarbij gegevens uit het binnenkort te verschijnen rapport zijn uitgelekt. Er is daarin sprake van 34 gevallen waarbij een opvallend gunstig beloop zou zijn gevonden van de kwaadaardige ziekte bij patiënten die het dieet gebruikten. Commentaar op deze bevindingen is pas mogelijk als het rapport definitief verschijnt, maar reeds thans willen wij hier twijfel uitspreken over de waarde van deze bevindingen. Ten eerste kan de heer Wiese niet als onafhankelijk onderzoeker worden beschouwd, hij is overtuigd aanhanger van Moerman geweest en geniet verder faam als acupuncturist, natuurarts en werd recent nog genoemd in een alternatieve sekstherapie waar hij samen met ex-prostituees impotentie behandelt. Veel zal dus afhangen van de boven hem gestelde begeleidingscommissie, maar ook hier is een woord van twijfel op zijn plaats.

De begeleidingscommissie bestaat uit D. Meyer, ook al een Moermanarts, drs. (waarin?) W.F. Haak, ambtenaar bij WVC en bekend als bestuurslid van de Vereniging Iris, ter bevordering van de antroposofische gezondheidszorg. Het enig commissielid dat afkomstig is uit de reguliere geneeskunde is radiotherapeut de Graaf. Wij hopen dat laatstgenoemde vanuit zijn minderheidspositie voldoende relativering kan aanbrengen bij de conclusies over een retrospectief onderzoek bij een zeer geselecteerd patiëntenmateriaal!

*Huisarts en homeopathie*

Het volgende onderwerp dat ik met u wil bespreken is het onderzoek van de psycholoog G.J. Visser uit december 1988 naar de attitude van de huisartsen in Nederland ten opzichte van alternatieve geneeswijzen. Visser is verbonden aan het NIVEL, instituut voor onderzoek van de eerstelijns gezondheidszorg. Dit NIVEL wordt grotendeels gesubsidieerd door het ministerie van WVC. De resultaten van zijn, op een uitgebreide enquête gebaseerde, onderzoek vinden wij in hoge mate verontrustend. Er blijkt langzamerhand sprake te zijn van een zeer grote tolerantie c.q. acceptatie van alternatieve geneeswijzen bij een niet onbelangrijk deel van de Nederlandse huisartsen. Enkele getallen uit zijn onderzoek willen wij noemen: 80% van de huisartsen staat positief ten opzichte van manuele therapie en 40% wil zelfs zover gaan dat de vergoeding hiervoor moet worden opgenomen in het basispakket van het ziekenfonds; 60% van de huisartsen staat positief ten opzichte van acupunctuurbehandeling en 23% wenst opname in het ziekenfondspakket; eveneens 60% staat positief ten opzichte van homeopathie, een anachronisme uit de vorige eeuw, en 15% hiervan wenst opname in het ziekenfondspakket; van diegenen die dergelijke behandelmethoden niet in het ziekenfondspakket opgenomen wensten te zien, wil toch tweederde enige vorm van vergoeding hiervoor in het verzekeringspakket zien worden opgenomen; 40% van alle huisartsen past homeopathie toe, hoewel slechts een kwart van hen enige opleiding in de homeopathie heeft gevolgd.

*Waarde uiterst omstreden.*

Hoewel dit waarschijnlijk betekent dat de meeste huisartsen de homeopathische receptuur slechts als placebo-therapie gebruiken willen wij waarschuwen voor het feit dat bij patiënten die bij herhaling dergelijke recepten krijgen voorgeschreven allicht de indruk kan ontstaan dat hier een erkende en waardevolle therapie wordt toegepast. Dat gevaar willen wij duidelijk signaleren. Een ander gegeven uit het onderzoek betrof de vaststelling dat jongere artsen op grotere schaal alternatieve geneeswijzen toepassen dan oudere huisartsen.

Algemene conclusie uit het onderzoek kan zijn dat een niet onaanzienlijk deel van de Nederlandse huisartsen met de regelmaat van de klok het pad van de universitaire geneeskunde verlaat en behandelmethoden toepast die een totaal andere achtergrond hebben en waarvan de waarde uiterst omstreden en dubieus is. Het is ronduit verbazend te noemen dat de gegevens van dit onderzoek zo weinig aanleiding tot discussie zijn geweest binnen de huisartsenkring. Met name binnen de universitaire huisartseninstituten en binnen het Nederlandse huisartsengenootschap zouden deze gegevens tot grote onrust aanleiding moeten geven. Immers het streven van met name het NHG om te komen tot bepaalde standaarden in de huisartsgeneeskunde en meer systematiek en protocollering binnen de huisartsgeneeskunde ingang te doen vinden, verdraagt zich absoluut niet met de volstrekte willekeur die toepassen van alternatieve geneeswijzen binnen de huisartsgeneeskunde met zich meebrengt.

**Wij willen bij deze dan ook de hoogleraren in de huisartsgeneeskunde en het Nederlandse Huisartsengenootschap oproepen om zich op dit punt ondubbel-**

**zinnig en duidelijk uit te spreken. Alternatieve behandelmethoden zouden pas toegepast mogen worden in de geneeskunde als voldoende gegevens bekend zijn over effectiviteit, indicatiegebied, veiligheid en werkingsmechanismen. Aan deze elementaire toelatingseisen voldoen de thans toegepaste alternatieve behandelmethoden in het geheel niet!**

*Grote, grote verbazing*

Het laatste onderwerp dat ik hier met u nog even wil bespreken betreft een faux pas van onze overheid. Per 1 mei j.l. heeft staatssecretaris drs. Dees een wijziging aangebracht in het verstrekkingspakket pharmaceutische hulp van ziekenfondsverzekerden. Zoals bekend zijn de ziekenfondsen vanaf dat ogenblik verplicht alle homeopatische en antroposofische middelen volledig te vergoeden. Hoewel vrijwel alle adviserende lichamen zich hier tegen hadden verklaard, heeft Dees gemeend deze absurde maatregel toch te moeten nemen. In een tijdperk van bezuinigingen het ziekenfonds uit te breiden met vergoeding van middelen waarvan de werkzaamheid op zijn minst omstreden en in feite nooit aangetoond is, wekt grote, grote verbazing. Om de uitbreiding van het ziekenfondspakket kostenneutraal te houden, heeft Dees tegelijkertijd een aantal geneesmiddelen met goede en bewezen werkzaamheid uit het pakket gestoten. Hij heeft zich hierbij beperkt tot die geneesmiddelen die ook vrij bij de drogist verkrijgbaar zijn. Het betreft dus betrekkelijk eenvoudige geneesmiddelen voor eenvoudige kwalen, maar als u bijvoorbeeld denkt aan *laxeermiddelen, pijnstillers, middelen tegen schimmelinfectie, middelen tegen acné vulgaris*, dan beseft u toch dat hierbij voor het eerst een stukje uit de reguliere geneesmiddelenvoorziening is geamputeerd om financiering van volstrekt waardeloze medicatie mogelijk te maken en kostenneutraal te houden.

*Reden tot ongerustheid*

Kon het tot vóór 1 mei nog zo zijn dat bij ons in de reguliere geneeskunde enigszins tolerant en welwillend opstelden ten opzichte van de alternatieve geneeskunde, thans is het punt gekomen dat wij verdergaande tolerantie en erkenning van deze methoden een gelijktijdige *afbraak* van het stelsel van de reguliere gezondheidszorg dreigt!

**Dit zijn grote woorden en velen van u zullen misschien zeggen: ach, zo'n vaart zal het niet lopen, maar toch geeft het feit dat een dergelijke maatregel genomen is reden tot ongerustheid voor de toekomst. Een overheid die dit doet kan geacht worden nog meer onaangename konijnen uit een hoge hoed te toveren. We zijn hierop bepaald niet gerust en roepen op de beroepsorganisaties binnen de gezondheidszorg en de patiëntenorganisaties op tot grote waakzaamheid en kritische zin in dit opzicht.**

De punten die ik in het voorafgaande heb aangeroerd versterken uw bestuur en hopelijk ook u allen in de overtuiging dat er in ons land nog altijd behoefte is aan een groep die in de discussie over alternatief en regulier een *onafhankelijk en compromisloos standpunt* durft in te nemen. Ook in de geneeskunde geldt dat de waarheid het langst duurt. We zullen er ook in het komende verenigingsjaar met z'n allen aan moeten werken om deze waarheid zoveel mogelijk boven tafel te krijgen en te houden.

## AAN INFORMATIE ALTERNATIEVE GENEESMIDDELEN MANKEERT VEEL

**"Tussen Scylla en Charybdis: alternatieve geneesmiddelen evenwichtig beoordeeld", noemde dr. P.A.G.M. de Smet, *apotheker, de voordracht die hij op onze jaarvergadering in het* ziekenhuis van de Vrije Universiteit te Amsterdam hield. Het was, zo stelde de heer De Smet, plaatsvervangend secretaris wetenschappelijke zaken van de Kon. Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Pharmacie, zijn persoonlijke visie en niet die van de KNMP. Deze visie komt er op neer dat men een tussenpositie zal moeten innemen tussen het Scylla van het doen alsof alternatieve geneesmiddelen er niet zijn en het Charybdis van het omarmen van deze middelen.**

Echt big business, zo noemde de spreker de tegenwoordige situatie van de alternatieve geneesmiddelen. Volgens een Amerikaans rapport werden in 1986 in Europa voor 1.4 miljard dollar aan alternatieve geneesmiddelen omgezet. Tot 1991 wordt een stijging tot twee miljard verwacht. De snelste groei wordt verwacht bij de voedingssupplementen. Een recent rapport van Nefarma over zelfmedicatie schat dat in Nederland 90 miljoen gulden per jaar aan homeopathische en fytotherapeutische middelen wordt omgezet.

Krachtens de z.g. 1 mei-maatregel (van staatssecretaris Dees) worden nu homeopathische en antroposofisch middelen door de ziekenfondsen vergoed (terwijl men pijnstillers zelf moet betalen.) De maatregelen zijn een uitvloeisel van een motie in de Tweede Kamer aangenomen. Wat spreker overigens verbaasde is dat de aanduiding "antroposofische middel" voldoende lijkt om voor vergoeding in aanmerking te komen. "De acceptatie is er dus ook in de politiek", constateerde hij na eerder opgemerkt te hebben dat 40 pct van de huisartsen homeopathische middelen voorschrijft en dat tweederde van de huisartsen voorstander is van vergoeding van deze middelen.

*Kanaliseer deze geweldige golf*

Het lijkt er op dat de noodzaak wetenschappelijke bewijzen voor de werkzaamheid aan te voeren ondergeschikt wordt gemaakt aan het principe van de therapeutische vrijheid. Bovendien lijkt men bij WVC meer geïnteresseerd in de mogelijkheid om via alternatieve gezondheidszorg de kosten te drukken dan in de effectiviteit er van. Dr. de Smet pleitte er voor om deze geweldige golf te kanaliseren omdat een dam opwerpen om de golf te keren niet meer zal lukken. Hij onderscheidde naast een farmacologische werkzaamheid ook een sociale werkzaamheid ("het werkt niet maar helpt wel".) Hij constateerde ook dat niet alles wat in de alternatieve hoek zit onwerkzaam is. Zo blijkt moederkruid goed werkzaam te zijn ter voorkoming van migraine-aanvallen.

*Rad voor de ogen*

We zouden onszelf dan ook een beetje een rad voor ogen draaien wanneer we een al te absolute scheiding tussen orthodox en niet-orthodox suggereren. Maar hiermee belandde De Smet bij een kernpunt van zijn betoog. Het algemeen aanvaardde principe dat toepassing van een geneesmiddel alleen verantwoord is, wanneer het verwachte nut opweegt tegen de mogelijke risico's moet naar zijn oordeel altijd worden gehanteerd, of het nu om een orthodox of om een niet-orthodox geneesmiddel gaat. Meer concreeet gezegd, hij kan er mee leven dat een geneesmiddel farmacologisch gezien niet erg baat, als maar aan ieder geneesmiddel de stringente voorwaarde wordt gesteld dat als het niet baat het ook zeker niet mag schaden. Niemand heeft immers behoefte aan een alternatief middel dat erger is dan de kwaal. De potentiële voor- en nadelen moeten dus zorgvuldig tegen elkaar worden afgewogen. En hiermee kwam dr. de Smet op een volgend kernpunt van zijn verhaal.

*Risico ontbreekt niet*

Bepaalde voorstanders van alternatieve behandelwijzen poneren maar al te vaak dat hier sprake zou zijn van therapieën zonder enige risico en hiermee was hij het bepaald niet eens. Om dit te illustreren gaf hij diverse voorbeelden van problemen die bij alternatieve middelen kunnen voorkomen.

De kwaliteit van de *informatie* over het alternatieve produkt wordt schromelijk verwaarloosd. De gebruiker heeft er bijvoorbeeld recht op de *samenstelling* te weten. Dit staat echter lang niet altijd op de verpakking. Een tweede zorg betreft de geclaimde *indicaties*. Dr. de Smet noemde een voorbeeld dat Chinese pillen als indicatie suikerziekte hebben waarvoor uitstekende orthodoxe geneesmiddelen bestaan. Ook *contra-indicaties* laten zeer te wensen over. Over *bijwerkingen* krijgt men niet altijd eerlijke voorlichting zomin als over het gebruik bij zwangerschap en lactatie. De *dosering* baart mij ook zorgen, aldus de spreker. Een waarschuwing voor overdosering ontbreekt gewoonlijk.

*Dure naam, gewone thee*

Met de overheadprojector toonde de heer De Smet zijn gehoor een aantal twijfelachtige produkten. Sou Tsianthee — prijs in Duitsland bijna 1 DM per buideltje; in Nederland ook verkrijgbaar — bleek gewone thee te zijn. Guarana de Amazonas uit Brazilië (op molenstenen gemalen!) blijkt alleen caffeïne te bevatten. Voor het aphrodisiacum Catusba wordt op een slimme manier gebruik gemaakt van een publicatie van de Wereld Gezondheids Organisatie (WHO). Dit laat zien dat de producenten wèl kennis nemen van wetenschappelijke publicaties maar daar soms alleen aan ontlenen wat in hun kraam te pas komt.

*"Uit de apotheek van God"*

Uit Maria Trebens "Uit de apotheek van God" komt een middeltje dat 40 pct. alcohol blijkt te bevatten. Er worden 46 wonderbaarlijke effecten van dit middel genoemd, waaronder het effect dat twee eetlepels van deze kruidenbitter een dronken mens zouden ontnuchteren. Volgens een boekje van de Ned. Vereniging van Reformhuizen zou de smeerwortel geen schadelijke bijwerkingen hebben. Deze plant kan echter de lever onherstelbaar beschadigen en is in proefdieren kankerverwekkend gebleken.

Alternatieve geneesmiddelen worden niet vooraf beoordeeld en de bewijslast ligt bij orthodoxe groepen. Deze moeten maar zien aan te tonen dat een middel *on*veilig is. Dit in tegenstelling tot niet-alternatieve geneesmiddelen, waar de fabrikant vooraf moet laten zien dat zijn middel voldoende veilig is. Tenslotte ging dr. De Smet in op de rol die de apotheker ten aanzien van alternatieve geneesmiddelen kan spelen.

*Volksgezondheid centraal*

De volksgezondheid dient hierbij centraal te staan. Nu het veilige deel van de markt niet strikt wordt gescheiden van het onveilige deel van de markt ligt er voor de apotheker een kans om het kaf van het koren te scheiden wanneer hem wordt gevraagd naar een alternatief middel. De apotheker kan dan de gebruiker informeren en waar nodig bijsturen. Om deze voorlichtende rol van de apotheker te ondersteunen heeft de KNMP een publieksfolder voorbereid over het "Veilig gebruik van kruidenmiddelen".

Er volgde nog een levendige discussie op deze voordracht. Aanmelding van de alternatieve middelen bij een centraal punt leek de heer De Smet wel het beste dat moet gebeuren. Wat gevaarlijk is moet uit de markt worden genomen. Hij pleitte voorts voor kwaliteitsgaranties en meer objectieve informatie.

# STRAF ITALIAANS OPTREDEN TEGEN HOMEOPATISCHE MIDDELEN

**Het onderstaande bericht verscheen in *SCRIP No 1419, 9 juni 1989*, p.5:**

**Italian rules on homoeopathic remedies:**
***The Italian Health Minister has published its provisions* on the production and marketing of homoeopathic remedies which will apply to all such products as of October 1st this year. The provisions state that homoeopathic remedies must not be "packaged or *presented as medicinal specialities, must make no* therapeutic claims, and must not contain wording likely to promote self-medication". The sale of such products is restricted to pharmacies, and no promotion thereof is permitted. The rules also state that "*products derived from dilutions of tinctures pre*pared from live or attenuated viral or bacterial cultures" and those "derived from organs, tissues or fluids of human origin" may not be sold.**

**Het zou de Nederlandse overheid niet misstaan eens zorgvuldig na te gaan welke wildgroei met betrekking tot allerlei alternatieve geneesmiddelen is ontstaan (men leze het *Actieblad* er op na) en adequate maatregelen (zie de Italiaanse) te nemen.**

**H. Timmerman**

*(Derhalve met ingang van 1 oktober j.l. homeopatische middelen in Italië alleen nog maar in apotheken! En dat onder strenge voorwaarden. Er mag geen reclame voor worden gemaakt. De middelen mogen bovendien niet verpakt of tentoongesteld worden als medische spécialités. Er mag niet worden geclaimd dat ze genezende waarde hebben en het is verboden om in teksten woorden te gebruiken die zelf-medicatie bevorderen. Bovendien zijn regels vastgesteld dat produkten die zijn ontleend aan verdunningen van tincturen bereid uit levende of verdunde virale of bacteriale culturen niet mogen worden verkocht. Dat geldt ook voor produkten die gemaakt zijn van menselijk weefsel, van menselijke organen of vloeistoffen. Red.)*

# DUBBELOP

In de Postiljon, een befaamd huis-aan-huisblad in het Zuidhollandse viel ons oog op de advertentie van iemand die aan het woord therapeut niet genoeg had maar zich "genezingstherapeut" noemt. Het klassieke voorbeeld van de dubbele porte-brisée zal hem in zijn schooljaren zijn ontgaan. Deze bewoner van Capelle aan den IJssel helpt bij het wegnemen van hoofd- en rugpijnen, angsten en fobieën alsmede magraine. Kom maar op!